UNIVERSAL LIBRARY
OU_204557
UNIVERSAL LIBRARY

వ న కు మా రి

దువ్వూరు రామరెడ్డిచే
రచింపఁబడి,

1918 సంవత్సరపు టాంధ్రకావ్యపరీక్షలో
శ్రీ విజయనగరసంస్థానముచే సమ్మానముఁబడసి,
తత్ప్రేరణమున ముద్రింపఁబడిన
తెలుఁగుకావ్యము.

చెన్నపురి:
'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము.
1920

Printed by
V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS
at the "VAVILLA" PRESS,
MADRAS.—1920.

వ న కు మా రి

ప్రథమ మంజరి.

చ. అటమటలాడి పల్లవము లాతపసంహతి నాఁడువేళఁ బై
తటమున గొఱ్ఱెల న్విడిచి దాహముతో సెలయేటినీర ము
త్కటముగఁ ద్రావి, తెమ్మెరలతాకుననుయ్యెలలూగుపూబొదం
గుటిలశిరోజ యోర్తు కనుకూర్కు జనింప శయించెఁ జల్లగన్; 1

చ. తరణి మయూఖమాలికలు తాండవమాడుచుఁ బూవుటోవరిం
బోరి సొరఁబాఱుచు న్నిదురవోవు లతాంగి కపోలపాళి ము
ప్పిరిగొని జాఱు ఘర్మజలబిందువులం బ్రసరించి జాళువా
తరళపునిగ్గులం జిలికెఁ దల్లతికాలయ మెల్ల శోభిలన్; 2

క. పవమానచలితవల్లీ
నివహము సుమరజము రాల్ప, నెలఁతుక కాంతి
ల్లై వసంత వనేందిర శ్రాం
చివురాకుల సెజ్జఁ దూఁగు చెలువు వహింపన్. 3

ఉ. ఆతపతాప మించుక నయంబగుడుం గనువిచ్చి పుష్పసం
ఘాతపరాగ సమ్మిళితఘర్మకణావళిఁ బయ్యెదన్ సరో
జాతనేత్ర యొత్తి యలికాంచల సక్త వికీర్ణకుంతల
వ్రాతముకన్నులందొరఁగఁ బై కెగఁ ద్రోయుచు లేచి, యంగదన్;

క. గిరిసానుతలమునం ద
త్తఱిఁ దేనియతెట్టెఁ గాంచి, తా నొక కోలన్
గుఱివెట్టి నొక్కి మధురస
మురలఁగ ననఁటాకు దొప్ప నొడిచి యపేక్షన్. 5

తే. ఆసవం బాని సస్యఫలాళి మెసవి
ప్రొద్దుచాయలఁ దిలకించి పొలఁతి యున్న
గొఱ్ఱెమంద మరల్పంగఁ గోరి చనియె
వేణుగానంబు సేయుచు విపినసీమ. 6

ఉ. అంతకుమున్నె గొఱ్ఱెలుతృణాగ్రములన్ గ్రసియించుచుండియుం
పొంతల నున్న ఱెల్లుపొద భోరున బెబ్బులియార్వ భీతిమై
నెంతయు లోయలం జెదరి యెయ్యెడ కేఁగెనొ జాడలేదు త
త్ప్రాంతశిలోచ్చయంబుల ఖురాంకము లేర్పడు వీలులేమిచేన్.

చ. లలితరసార్ద్రవేణురవలాలిత లైన కురంగకాంత లు
జ్జ్వలకిసలంబుల న్మెసవ సాఁగక వీనులు నిక్కవెట్టి క
న్నులఁ బ్రణయావలోకములునూల్కొనఁగంబరికించియల్లనం
గలికిచరించుమార్గమును గాంచుచునుండె విముగ్ధచిత్తలై; 8

క. మును దా నందను వదలిన
ఘన మగునెత్తంబుఁ జేరి కలయం బొడగాం
చిన నొక్క గొఱ్ఱె యేనియు
గనుపట్టకయున్న నబల కాతరమతి యై. 9

చ. కొలఁకులఁ గోనలన్ గుహలఁ గ్రూరమృగాకులకాననంబులం
బొలఁతుక చూచి చూచి యెటుపోయినపో బడి గాంచలేక, బె

గ్గిలి నయనాంచలాశ్రువులు గీఁటుచు నేమియుఁ దోఁపకచ్చటం
గల వెలితాలపేటుపయిఁ గంపితయై మొయిమోపి యిట్లనున్.

ఉ. ఎచ్చటికేఁగెనో తెలియ దియ్యెడ గొఱ్ఱెలమంద యింకనే
నెచ్చటఁ జూతుఁ జూడఁగల వెల్లను జూచితిఁ గంటకాశ్మముల్
పచ్చిక నుండఁ గానకయ పాదము వెట్టిన గాయ మాయె నై
హెచ్చె గతి ప్రయాస, మిఁక నేఁగతిఁ బోఁగలదాన నింటికిన్. 11

చ. జనకుఁడు నాదురాక కయి సాంధ్యరుచు ల్విలసిల్లినంతఁ ద్రో
వను దిలకించుచుండును గృపామయ బాష్పజలార్ద్రదృష్టులన్
మనమునఁ జింతనొందఁడొ కోమందలు లోయలు వట్టిపోయెనం
చని వచియించినంత; నెటులాయన మోము గనంగఁ జాలుదున్.

చ. లలితపుసంజ కెంజిగివిలాసము లెల్లఁ శమింపఁ జీఁకటుల్
బలసి క్రమక్రమంబుగ నిలం గబళించెడిరీతి సౌఖ్యముల్
దొలఁగెడువేళఁ గష్టములు దోఁచుఁ దమంతన వృద్ధియై మనో
విలసన మింకఁగం; బ్రకృతి వేడ్కలకున్ గుఱిగాగ మానవుల్. 13

చ. నవకపుఁ బుష్పపత్రముల నాట్యములాడు హిమాంబుబిందులన్
నవసరసీరుహాప్తునకు నందనలక్ష్మి సమర్చ సేయు ప్రొ
ద్దువాటుపువేళల న్మురళి తోడయి వీనుల విందు సేయ మం
దవసుల మేపుచుంటిని ముదం బలర స్వలి మంచు పచ్చికన్.

తే. ఇంక నేవ్యాజమున వచ్చి యీ ప్రదేశ
ములను దర్శింతుఁ, జెల్లెఁ బో మోహనంబు
లైన ప్రకృతివిచిత్రంబు లరయుకోర్కె—
కాల మెవ్విధిఁ గడదాఁకఁ గడపికొందు. 15

సీ. చటులానిలము వీచి పెటపెట తరుశాఖ
లుర్విపై విఱిగి యొండొండు జాఱ
నీడజంబులు గట్టు నీడముల్ చిందఱ
వందఱై పోవంగఁ, బక్షిశాబ
కములు గాయములొంది "కావు కావ"ని కూయఁ
గరుణమై వృక్షకోటరములందుఁ
జివురుటాకులు పేర్చి చిన్నికూనలఁ జేర్చి
కాచుచుంటివి గదా గహనసీమ !
తే. నట్టియానంద మింక నా కెట్టు లబ్బుఁ
గలలనైనను గొండలఁ గాననములఁ
బూవుఁ బొదరిండ్ల సెలయేండ్లఁ బుష్కరిణులఁ
దలఁగు సమయంబుఁ దలఁపనే తలఁప నైతి. 16

సీ. కొండనెత్తములఁ గోలాడుమబ్బుల
గమనసౌందర్యంబుఁ గాంచికాంచి
మేఘోదయంబున మినమిన పురివిచ్చి
యాడు నెమ్ములయొప్పు లరసి యరసి;
యమృతధారలరీతి నచ్చమై ప్రవహించు
సెలయేళ్లలోఁ గ్రీడ సలిపిసలిపి ;
ప్రకృతి మంజులమైన పక్షులగానంబుఁ
దమిదీఱ వీనులఁ ద్రావి త్రావి ;
తే. యెండవేళలఁ బూఁ బొదరిండ్లఁ దూఱి
హరిణగర్భిణులకుఁ జివురాకు లొసఁగి

ప్రసవమాలల ధరియించి ప్రతిదినంబుఁ
గాననంబుల రాణి నై క్రాలుచుంటి. 17

చ. పలుకుచు నిట్టు లావికచపంకజలోచన తారకాద్వయీ
చలనవిహీన యై కనుల జాఱెడు నశ్రులఁ దానమాడుచూ
పులను నభోంతరాళమునఁ బూర్ణపుటైక్యము సల్పి భావని
శ్చలతవహించి యుండఁ, గడసంజవిలాసము లంకురింపఁగన్.

ఉ. తైల మడంగ దీపము నితాంతవికాసముఁ జిల్కఁ గుప్పునన్
జ్వాలగ మండి యాఱుగతి, సారసుయూఖశతుల్ నశింప శో
భాలసతన్ దినాంతమున నంబుజమిత్రుఁడు శోణదీధితిం
జాల వెలింగి పశ్చిమదిశన్ నిగఁ జాఱెను గొండచాటునన్ ;

చ. సమయపుఁదూలికం బ్రకృతి సాంధ్యసువర్ణముఁగూర్చియభ్ర
పత్రమున నలాహకాన్వృతధరాధరశృంగములన్ నికుంజపుం
జములను శాద్వలంబుల విశంకటనిర్ఝరులన్ ఖగంబులన్
రనుదోలఁకన్ లిఖించెనన రాజిలు నయ్యపరాశ యయ్యెడన్.

ఉ. నాటకదర్శనాంతరమునం బ్రతిసీర ఘటిల్లి రంగమున్
మాటుపరీతి దిక్కుహారమండలి వ్రేలు తమంబు నల్లడం
బాటిలి దృశ్యలోకసుషమం దనకుక్షి మఱుంగువెట్టి యె
ప్పాటను నద్వితీయ మయి భాసిలె మాయకుఁ దోడఁబుట్టువై

తే. సకలజీవులకును వేడ్క సలుపుకొఱకు
నవని జోలికఁ జదలుచందమునకు యామి
నీరమణిగట్టు రసగుండ్ల బారు లనఁగఁ
దారకావళి యుదయించెఁ దరళకాంతి. 22

చ. కిలకిల కావు కావు కిలకీచని పక్షులు నీడసీమలన్
జిలిబిలి కమ్మగానములు సేయుచు నుండె; విశీర్ణపర్ణసం
కలితమృదూర్వపై హరిణకాంత శయించె; గుహాళిఁ బాసి లో
యల హరిపుండరీకనిచయంబులు సొచ్చె మృగామిషాప్తికిన్.

తే. విరహిణీప్రాణసామగ్రి మరుఁడు వేగ
వేదనాద్వీపమును జేర్చు వేడ్కకొఱకు
నీలగగనాబ్ధి జలదకల్లోలములను
బాల శశి యానపోతంబు పరిఢవిల్లె. 24

సీ. వాతేరితంబైన వంశపుంజము రేఁపు
రాపిల్ల కట్టనురవళి దప్ప ;
నరగూర్కునిదురించు చాకి చలించిన
నులికి యూర్చెడి పక్షియులివు దప్పఁ;
దొనికి బండల జాఱి తుంపరముత్యాలు
వెదచల్లు సెలయేటిరొదలు దప్పఁ,
బగలెల్ల గుహాలలోఁ బడియుండి రాతిరి
యెఱకేఁగు నొకపులుల యెలువు దప్ప

తే. శాంతనిశ్శబ్దతాలక్ష్మి సంతసమున
గిరి వనాంతరసామ్రాజ్యభరము నూచి
సకలజీవసుఖస్ఫూర్తి సలుపుచుండెఁ
జీమ చిటుకని యన్నను శిక్ష గలదు. 25

తే. సంజకెంజాయ లుడుగుట, సంతమసము
లలమికొనుటయుఁ, బక్షుల కలకలములు.

శీత లానిలసంస్పర్శ, శిశిరకరుని
రాకపోకలునెఱుఁగ దా రమణి యపుడు. 26

తే. భావనారూఢమిథ్యాప్రపంచమందు
సంచరించుచునుండె నా చాన మనము
కాయ మాద్యంతమును జీవకాంతి దొఱఁగి
వాసి యుండె బాహ్యేంద్రియస్పందనములను. 27

తే. ఐందవోపలవిగ్రహంబా యనంగ
సకియ నిశ్చేష్టయై యున్న సమయమందు
నభ్ర మందంపుఁ జుక్కల నలమికొనుచు
నాకసంబునఁ జరియించె నసితకాంతి. 28

చ. అరరె! యిదేమిచిత్రము వియత్తలమంతయు నీలనీరదా
కరమయి తారకానికరకాంతుల నైతముఁ గోలుపోయి శ
ర్వరిని మఱింత సాధ్వసకరంబుగఁ జేసెఁ; బ్రసన్నకాయముల్
తఱచుగ రాలుచుండెను గులాయములన్ ఖగముల్వణంకఁగన్.

క. కన్నులకు న్విద్యుల్లత
క్రన్నన మిఱుమిట్లుగొల్పఁ గంపిత యయి యా
కన్నియ దిగ్భ్రాంతిని దా
నున్నవిధం బేమి యనుచు నుమ్మలికమునన్. 30

చ. అటునిటు పాఱఁజూచి జలదావృతయామినిగా నెఱింగి య
క్కట! తిమిరంబు నల్దెసలఁ గాఱుకొనెం, గనుగానరాదు, మి
క్కటముగ వానజల్లుబికెఁ, గంపిలెఁ గాయము చల్లగాలికిం
బటముల నీరు జొబ్బిలె, నుపాయము సాయముగానని త్తఱిన్.

తే. ఎంతనిశియయ్యె నయ్యయో! చింత జిక్కి
యెఱుఁగ సంధ్య యడంగుట, నిరులు గ్రమ్మ;
నెటులఁ బోఁగల నొంటిగ నీ భయాన
కమ్ము లగు కొండలోయలఁ గాననముల. 32

మ. నను జింతించుచుఁ దండ్రి యేమనునొ యేనాఁడైన నేనొంటిఁగా
ననమధ్యంబులనుంటి నే నిశల, నీనాఁడేమొ దుర్బుద్ధి గేఁ
చినయట్లాయె; మృగంబు లేవయిననం జెండాడెనో యంచుఁ బా
యనిశోకమ్మునఁ గుందునో, కనలునో యత్యంత మీచేఁతకున్.

క. నను నన్వేషించుచు వనిఁ
జను దెంచి తమోనిరుద్ధచక్షుం డయి బా
టను దప్పి జనకుఁ డేగతి
ఘనకాంతారములఁ జొచ్చి గాసిల్లెడినో! 34

చ. తనయనుగా జనించి యిటు తండ్రి నిగష్టముపాలు సేయఁ బూ
నిన ననువంటి దంట లవనింగల రే యెవరైనఁ; బిన్ననాఁ
టనె జనయిత్రి కోయిన దిటంబగుకూర్మి కొఱంతలేక సా
కెను బడరానిపాటులకుఁ గేవలమున్ గుఱియయ్యెనయ్యయో!

తే. మంజులారామవీథులు మనము నెంతొ
సంతసంబునఁ దేలింపఁ జాలియును ని
రంతశోకార్తుఁడౌ తండ్రిస్వాంతమందు
నిస్తులాహ్లాదరసమును నింపలేవు. 36

ఉ. జ్ఞానసమాశ్రయం బగు విశాలలలాటమునన్ మనోవ్యథా
నూనహాలప్రకర్షమున నొప్పె వళుల్; పొరలెక్కకన్ను లీ

తూనిశితత్వముం దొఱఁగెఁ జంచలభావము నొందె నాత్మ;తం
డ్రీ, నెలవయ్యె నీతనువు పెక్కుదొలంగిన యంగపాళికిన్; 37

ఉ. అట్టి నినున్ వయఃపరిణతాంచితకుంతలు సాధుచిత్తునిన్
దిట్టతనానఁ గష్టములఁ దించితి, ముంచితి దుఃఖవార్ధి, నా
యట్టి యదృష్టహీనతనయం గనుతండ్రికి శోకభారసం
ఘట్టనగల్గు టబ్బురమె; కష్టము లొంటిగవచ్చునే యెటన్; 38

చ. అని జనకు న్మదిందలఁచి యారటఁ గూరుచు నీరజాక్షి దృ
ష్టిని బ్రసరింపనీయక కడిందిఁ గలంచెడుబాష్పపూరముల్
గనుగొనలం దొరంగి చిఱుకాల్వలుగట్టఁ గుటీరసీమకుం
జనఁ దమకించునంత నొకచాయను లవ్వని కూఁత రేఁగినన్;39

చ. విని యదియేమటంచు నతివిస్మిత యై లలితాంగి యంతఁ ద
ద్వనినికటప్రదేశములఁ బాఱఁగఁ జూచి చలత్తటిల్లతా
జనితకళాసహాయమున సానుతలంబున మేయుగొఱ్ఱెలన్
గనె శునకంబు మందచెడఁగా నెడ మీఱక వెన్నడింపఁగన్.

ఉ. పెన్నిధిఁగాంచినట్టి నిఱుపేదవిధంబున సంతసించి యా
కన్నియ మందఁ జేరి తమకమ్మునఁ గాపరికుక్క నెత్తి పై
కొన్నదయన్ శిరఃస్థలము గోళుల దువ్వుచు నుచ్చుగొట్టుచున్
మిన్నక ముద్దువెట్టెను దమిన్ శునకంబు గదల్పఁ బుచ్ఛమున్;

క. అటపయి గొఱ్ఱెలఁ గనుఁగొని
కటకట! సగమాయె మంద; గాంధాంధమునం

దెటు చెట్టుపుట్ట కొకటయి
తటములఁ గ్రుమ్మరునొ ఫులులు తత్తఱ వెట్టఁగన్; 42

తే. ప్రాచి వెలివాఱు నిద్దురలేచి, కొండ
దండ నడయాడు శాఱిపిలే యెండలఁ జలిఁ
గ్రాఁగుచుం బోయి వెదకెనఁ గాననముల
మందఁ జెదరినగొఱియల కందువలను ; 43

మ. అని చింతించుచు నంధకారబల మత్యంతంబు శంపాలతా
జనితాశాంతవిభావిరాజమున హెచ్చం గొంతసే పాఁగి, త
ద్వనవల్లీవిచలత్పలాశ నిపతద్వర్షాంబుబిందూత్కరం
బనయంబుం బయిరాలఁ గంటకిత మైయంగంబు కంపిల్లఁగన్;

ఉ. జాఱునటంచుఁ బాదములు సానుతలంబుల మెల్ల మెల్లగం
జేరుచుఁ, జేతికఱ్ఱ నెడసేయక తట్టును బుర్వ పుట్ట లా
దారుల నుండు నంచు; సతతంబును జల్లనిగాలిపీన మై
జాఱును గప్పు నప్పులఁతి శైత్యచలన్ మృదులాధరోష్ఠయై;

క. అడుగడుగున కొకయాపద
జడియక తప్పించుకొనుచు శాతోదరి పెం
జడి నుబ్బి పాఱువాఁగులఁ
గడచుచు మలదాఁటి వెదురుగమి చేరువగన్ ; 46

క. చలితాఁకునొక్క మెయినె
మ్ములలో దిగఁబాఱి రుధిరమును బేరింపన్

లలితాంగి వణఁకు చొక్కెడ
నిలంబడి, తటాన మేఘనిర్ఘోషముతోఁ ; 47

చ. జలదముఁ జీల్చికొంచు నొకచంచల చంచదుదారకాంతి ది
క్తలముల వ్రేలు సంతమసకాండములం దొలఁగింపఁ జెంగటన్
జలజవిశాలనేత్ర గనెఁ జారుశరీరు వికీర్ణకేశు ను
జ్జ్వలరుధిరాంకచేలుఁ గటిబంధనివేశితశాతఖడ్గునిన్ ; 48

వ న కు మా రి

ద్వి తీ య మం జ రి

తే. వనిత గనుఁగొన్న వీరుండు వనములందు
మున్నె సరిదారిఁదప్పి తా నెన్నొ యెడలు
దిరిగి వేసారి, గూఁగాన వఱలునెగడిఁ
గాంచి యచ్చోటి కేఁగంగఁ గౌతుకమున, 1

ఉ. దారినిబోవుచుండ నొకతట్టున గొఱ్ఱెలకూయి వీనులం
గూరిన నీప్రదేశమున గొల్లలు కాఁపుర ముందురంచుఁ దా
నారవ మేదెస న్వినియె నయ్యెడ కేఁగుచు నుండఁ జారుశృం
గారరసస్వరూప నల కాంతఁ గనెం సురుచిరమందలోన్; 2

చ. కని, విసుమానమంది తనకన్నుల నమ్మఁగఁ జాల కీనిశీ
థిని నిబిడాంధకారమునఁ దీవ్రపుజల్లులఁ దోఁగి గొఱ్ఱెమం
ద నెలఁత యోర్తు దోల్కొనిచనం దగుకారణమేమటంచుఁదా
ననుకొని యంతయుంగనఁగ నావెదురుంబొదచక్కినుండఁగన్;

క. వచ్చెడుపొలఁతి తటాలున
నచ్చట నీ వీరుఁగాంచి యాశ్చర్యమునన్
రిచ్చవడి యంత సాధ్వస
మెచ్చఁగ మూర్ఛిల్లి వణఁకి యిలపై నొరగెన్; 4

చ. ఒరగినకాంతఁ గాంచి యయయో! ననుఁగన్గొనియే మొభీతయై
ధరపయిఁగూలె నిత్తరుణి; దాపున నెయ్యెడ వాసయోగ్యమా

నిరవులుగాన రావు; మఱి యెచ్చటికేఁగునో? లేక కొండద్రి
మ్మరులవలె న్వసించునో క్షమాధర ఘోరగుహాంతరంబులన్; 5

చ. లలిత శిరీషమార్దవవిలాసములం దగుచంచలాక్షి గో
త్రాలను గఠోరకంటకదరీముఖభీకరశైలసానుభూ
ములనిటు మేపఁబంచెనయొ మూర్ఖుఁడెవండొ; సుమంబునెవ్వఁడేన్
దలనిడికొంక పాదములఁ దాచునె సూపునశించిపోనఁగన్; 6

తే. సృష్టిచిత్రంబు లెవ్వరిచిత్తములను
విస్మయాంభోధిఁ దేల్పవు వివిధగతుల
శిశిరసమయఁ జెల కళలేగి చిక్కనలయుఁ ?
బెల్లు పండఁ బూ వేల శోభిల్లవలయు ? 7

క. నిరపాయకరుల నుపకృతి
పరులై వర్తించువారిఁ బాపసమతులం
బొరయును గష్టములిల, ము
ష్కరులను జేరంగఁ బోవు సాహసులనియో ; 8

చ. లలితపు ముత్యపున్నిగ్గి జలంబులు వాలెడి యూటనీటికా
ల్వలు పలుమాఱు తాలవలపంతలఁ గుందుచు శీకరాశ్రు సం
కలితములై మనోవ్యథలు గానము సేయఁగ వార్షకాంబుక
శ్మలత వహించు వాహినులు సాఁగును గాదె నిరర్గళంబుగన్. 9

తే. యామినీకాంత శోకబాష్పాళి యనఁగఁ
బారిజాతప్రసూనముల్ ప్రత్యూషమున
మందశిశిరానిలాహతిఁ గ్రింది కురల
నిలిచి యుండదె తెల్లుపూ నెలల కొలఁది ; 10

చ. అని యిటు లోకవృత్తముల నా యువకుం డొకతెప్పపాటుచిం
తన కొనరించి మంచుచలితాఁకున నింపఱువారిజంబురీ
తిని దలపించు నా మదవతీమణి నల్లన నెత్తి, జల్లు పె
ల్చిన నమలంబుగందగు శిలాతలమం దుపవిష్టఁ జేయుచున్;11

క. నులివెచ్చనోటియూవిరిఁ
జెలిమోమున నూఁది, తనదుచేలముఁదడి పిం
డి లలితగతి మైఁ దుడుచుచుఁ
గలయో, సత్యంబో యనుచుఁ గడుఁదలపోయున్ ; 12

ఆ. కోరకములు విచ్చుతీరుగాఁ గ నిమీలి
తాక్షు లల్లఁ దెఱచి హరిణనేత్ర
వలి యుడంగ మేను వడపముతో సద్దు
సదయుఁ గాంచి చకితహృదయ యగుచు ; 13

క. పలుకను నోరాడక యెం
దులఁ దాఁ గూర్చుండెనదియుఁ దోఁపక తుదకుం
బలికె సవిస్మయ గద్గద
చలితస్వర యగుచుఁ బోలఁతి చారుమృదూక్తిన్ ; 14

ఉ. ఏమెడనున్నదాననొ ? యిటే సదయాత్ముఁడు సత్కృపం జలిం
బాయ సనార్ద్రచేలమున మైపొగియింపఁగ నద్దువాఁడొ, మా
నాయననుం గుటీరముఁ గనం దగు దా రెది, శోణితాంకితుం
డై యువకుండుదోఁచెనప్పుడా భయదుండెటకేఁగెనింతలోన్;

చ. అన విని యూక్షపాహృదయుఁడంగనఁగాంచిలతాంగి,సాధ్వసం
బున వనరంగ నేల, వెఱపుం గలిగించుపదార్థ మెద్దియున్

నిను స్పృశియింపలేదు; జననీ జనకు ల్వసియించు గేహ మీ
వని నెటనున్నఁగాని తడవంబనిలే దిఁక నిన్నుఁ జేర్చెదన్; 16

ఉ. కాని మఱొక్క ప్రశ్న యడుగందలకొంటి, నభీష్ట మైనచో
దాని వచింపుమీ యనినఁ దన్వియు నేను గృతజ్ఞతాంజలిన్
మానక విన్నవింతు నను మాటకు నెంతయు సంతసించి యో
చాన నిశీథినిన్ మలలచక్కని గొఱ్ఱెలఁ దోలనేఁగొకో? 17

తే. తెలుపుమా యనఁ జిత్తమ్ము కలఁక దేఱి
గొఱ్ఱెకదుపులు వోవుట, వఱ్ఱువాఁగు
చెట్టు పుట్టలు వెదకుట, చెలియ యొంటిఁ
జింత మ్రాన్పడి యుంట వచించె నంత; 18

ఉ. ఆమృదుముగ్ధమైన వచనామృతముం దమిదీఱఁ గ్రోలి, యే
మేమొ మఱిం దలంచుచు నహీనవిలాససుధాబ్ధిపూరమం
దా మతిమంతుచూడ్కి కనయంబు మెఱుంగులు తెప్ప వేయఁ బ్రే
మామహితాంతరీపమున నై సొగియ న్విహరించు చిట్లనున్;

తే. అసితసూత్రంబులం గూర్పఁ బసలుగుల్కు
మంచిముత్యాలసరములు మదికినచ్చుఁ
గన్యకాచూర్ణకుంతలాగ్రములనుండి
తొలఁకు వర్షాంబుబిందుల చెలువుఁ గనఁగ; 20

తే. వానజల్లుల వలువలు మేను దడిసి
నీరుఁ జిల్కు నొయ్యారంపునీరజాక్షి
తియ్యతేనియసోనలఁ దిరుగుచున్న
చైత్రమాసపువనలక్ష్మి సొరుఁగేరు; 21

క. అని యిటు యోజించుచు ని
ల్చినయెడ నాపాదశిరము చేడియ వీరుం
గనుచుఁ బరామర్శించియు
మునుపటి కరవాలధరునిపోలికఁ దోఁపన్ ; 22

తే. ఈతఁడే మున్ను శాతాసి ఖేతిఁ గొలుపు
శోణితాంకితచేలంబు, జుంజురులుగఁ
బొదలు కేశాళి గల్గి యపూర్వ మైన
చిత్ర మటు విస్మయంబు రచించె మదిని ; 23

చ. అని తలపోసి పోసి చపలాక్షి యితం డనఁ డిట్టి రాత్రి ని
వనమున కేలవచ్చెఁ గరవాలను దేటికి, నెత్తు రేమి, నా
యనయటువంటివారె ధరయందు వసింతు రటంచు నెంతు నీ
మనుజుని దేహసౌష్టవసమంచితరూపము తండ్రి కున్న దే ?

తే. ఫాలతలమున ముడుతలు పడుటలేమి
దీనభావమ్ము మోమున నూనుకొనమి
వెండ్రుకలు పండి నొసలిపై వ్రేలలేమి
నెసఁగు నన్యోన్యభేదమ్ము లిరువురందు ; 25

తే. ఇతనిఁ గ్రీగంటఁ దిలకింప నేమొగాని
పూర్వహృదయాకులత్వంబు పొడ వడంగి
జనకసందర్శనంబున మనము పొంగు
నటులఁ బ్రణయోదయ మ్మయ్యె నని తలంచు ; 26

తే. అవని జనకునికన్నను నన్యమైన
మనుజరూపంబుఁ గాంచి యా వనకుమారి

స్వీయ జీవితకావ్యప్రవృత్తియందు
నభినవాశ్వాసరచనకు యత్నపడియె ; 27

తే. అభినవం బైన యనుభూతి నాత్మయందు
నవనవాశయఘూర్ణణం బవతరింప
మునుపు సంకుచితంబుగఁ బొనరు జగతి
విరివిగాఁ దోఁచెఁ ద్రుటిలోనఁ దరుణి కప్పుడు ; 28

మ. కనుగొనెంచి నవప్రపంచ మనియెం గంజాక్షి యావీరునిం
గని, యాలోకనివాసులెల్ల భయముం గల్పించుఖడ్గంబులం
గొని చేలంబులు శోణితాంకములుగాఁ గ్రూరప్రచారంబులన్
దినము ల్వొత్తురె చెప్పుమా, జనకుఁ డీతీరు ల్వచింపండుమున్;

తే. నిన్నఁ గనుఁగొన్న వికసింప నున్న సుమము
రీతి పొడకట్టు; మాతండ్రి యాతపమ్ము
హాతిని శోషిల్లి వృంతసంచ్యుతిని బొందు
సాంధ్యకాలపుఁ బువ్వునా సడలు చుండు ; 30

చ. వెలఁది వచించుపల్కులకు విస్మయమొంది,యిదేమి జన్మమా
ది లలితపుష్పపత్రతరుదీప్తి మనోహరమైనకానలం
జెలియ వసించెనో, మనుజచిహ్నము లేవి యెఱుంగదో,భువిం
గలిగిన మంచి సెబ్బరలు గాంచదమాయిక యంచు నిట్లనున్;

తే. సకలతారాశ్రయం బైన చదలు గనఁగ
నెంత విరివిగ్గొ చూపట్టు నిలయు నంతె ;
జన్మ మరణముల్ రెండు విశ్రాంతి లేక
జరుగు చుండును నీ ప్రపంచంబునందు ; 32

చ. జననమునొంది, తల్లి తమిసాకఁ బెరింగి, విముగ్ధశైశవం
బున మది నెట్టిదుఃఖమును బూనక యాటలఁ బ్రొద్దుపుచ్చి,యౌ
వనసమయంబునన్ విషయవాంఛలఁ దేలి, జరాగృహీతుఁడై
మనుజుఁడు లోకజీవనము మాని చనుం బరలోక మంగనా

ఆ. అనిన విని లతాంగి యనె నాదుస్మృతి పథ
మంటియుండు శైశవానుభూతి ;
దానిఁ జింత సేయఁ దనరుఁ గన్నులఁ గట్టి
నట్లు బాల్యచర్య లన్ని యిపుడు ; 34

మ. గిరిఁ దీరంబుల నల్లి, ఘుంఘుమరవాకీర్ణ ప్రవచ్చారుని
ర్ఝరిణీశీకరపోషితంబు లయి యత్యంతంబు సౌరభ్యబం
ధురతం జిల్కు లతావితానములఁ బ్రత్యూషంబునం జేరిసుం
దరవర్ణాంకితపక్షుము ల్గలుగుసీతాకోకముల్ పట్టుదున్ ; 35

ఉ. కన్నె వచింప నిట్లు తనుకమ్మున శూరుఁడు వల్కె ముద్దియా
ము న్నెపుడైన నీవు వనభూములు దక్క బహిఃప్రపంచముం
గన్నదిలేదు గాన ధరఁ గల్గిన చిత్రములెల్లఁ జెప్ప నీ
తెన్నున సాఁగ దింటకడఁదెల్పెద వేగ కదల్పు గోత్రలన్ ; 36

మ. వనభూమిన్ గృహ మేప్రదేశమునదై వాఖన్?నినుంగాంచకే
జనకుం డెట్లు తపించువాఁడొ, జననీ సంతాపపాథోధికిం
గన నౌనే యొకమేర? యేలతడయం గళ్యాణి, రావమ్మ ని
న్గని దుష్టాత్మకుఁడేని గీడుదలఁపన్ యత్నించునే యెన్నఁడేన్;

క. కరుణాకలితరసోక్తులఁ
దరుణుఁడు భాషింపఁ బొలఁతి తరళాక్షులలోఁ

బొరలుచు భాష్పకణావళి
యురలఁగ గద్గదరవంబు లొప్పఁగఁ బలికె ; 38

తే. పాలు ద్రావెడుచిన్నారిప్రాయమందె
మరణమొందెను జనయిత్రి మాన్యనాకు ;
నదియు నేఁ గన నాన్నయేయనియె నెపుడో ;
తల్లులందఱుఁ జత్తురో ధరను జెప్పుమ ; 39

తే. కుసుమవల్లిక ప్రసవించుకొమరు పువ్వు
వృంత మెడలకయుండునే కాంత, ప్రాచి
గనిన ముద్దులబిడ్డ యా యినుఁడు నపర
సాంధ్యరాగంపుఁ జితిలోన సమసిపోఁడె ; 40

తే. పూవుఁబందిళ్లు క్రొందావిఁ బుక్కిలింప
గున్న లేమావినీడలఁ గూడి, చైత్ర
కాంతుఁ బరిణయ మాడువాసంతలక్ష్మి
యంత మొందదె గ్రీష్మ జరాగమమున ; 41

తే. అవియు నివి యననేల యో యబ్జవదన,
యంతరాళచరిష్ణుఁడౌ నర్కుఁ డాది
యఖిలనక్షత్రచయము కాలానుసృతిని
నైక్యమైపోవు మూలపదార్థమందు ; 42

తే. జలధిఁ దరఁగలువుట్టుచు సమసిపోయి
మరల జనియించునోజ నో హరిణనయన,
ప్రకృతిమార్పులఁ జెందుచుఁ బరఁగుగాని
వ్యయము నుత్పత్తి లేదు మూలాంశమందు ; 43

చ. అన విని యాలతాంగి వ్యసనాకులచిత్తత నిట్లుపల్కె నో
మనుజవరేణ్య, యీవిషమమార్గము దప్పదొ, నీవునేను మా
జనకుఁడుసర్వముఁ ష్మృతివిషాదమునందుట!చాలునోయి యీ
మన మొరియించుబోధనలు, మందఁగదల్చెదఁబోద మింటికిన్;

ఉ. నా విని యక్కెకా కని వనంబుల గొఱ్ఱెలఁదోలికొంచు శం
కావిల యోరా నెలంత దరి నవ్వలనివ్వల ముందువెన్కలం
గావల మైన సత్త్వతతి గన్పడునంచుఁ గృపాణపాణియై
పోవుచు నుండె నప్పురుషపుంగవుఁ డామెకుఁ దోడునీడయై;

వ న కు మా రి

తృ తీ య మం జ రి

చ. అనయమునింపుగన్ సుమలతావళి చెట్టులకల్లి మేలుక
ట్లను దలపించు కాననతలంబునఁ దాళ పలాశ శాల వృ
ద్ధనరుఁ డొకండు వెల్వడి వ్యథాభరకుంచితఫాలభాగుఁ డై
కనదనలంబునం జిదుగుకంపలువైచుచు, వెచ్చ నూర్చుచున్;

క. పలుమాఱులేచి యటునిటు
నలుదెసలం జూచిచూచి నయనంబుల జొ
బ్బిలుబాష్పకణము లూడ్చుచుఁ
బలవించుచుఁ జొచ్చు వెడలుఁ బర్ణగృహంబున్ ; 2

చ. అఱువదివత్సరంబులకు నవ్వలిమాటయెగాని లొచ్చులే
దరయఁగఁ బ్రాయమాతనికి నాయతఫాలము దీర్ఘబాహువుల్
గరము వెడందవక్షమును గంధర యుబ్బుశరీర సత్త్వని
ర్భరత నుపన్యసించు, మది రంజిల దెప్పుడు శాంతి సుంతయేన్;

తే. హరిణచర్మ్ముపఱచిన యరుఁగుమీఁదఁ
గూరుచుండి యావృద్ధుఁడు కొంతవఱకు
నట్టెయుండి చివుక్కున ద్వారసీమ
కరిగి యటుచూచి యొకకొంత యాలకించి ; 4

తే. వచ్చితే, యింతసేపేమె వనకుమారి,
రమ్మ, యని పల్కఁ బ్రత్యుత్తరమ్ము రామిఁ

బవనకంపిత పర్ణనిస్వన మటంచు
నతఁడు చను లోని కెంతొ హతాశుఁ డగుచు ; 5

క. మునుపటియట్టుల శోకము
తను నలమఁ వేదిమీఁదఁ దడవుండి స్మృతిం
దనరెడు పూర్వౌన్నత్యము
మనమునఁ దలపోసికొంచు మాటాడుకొనెన్ ; 6

చ. కనుఁగొనవచ్చునే సమయగర్భమునం దెటువంటిచిత్రముల్
జననమునొందునో? యపరసాంధ్యవిలేఖిని పశ్చిమాశనే
దినమున నెట్టిరూపములఁ దీర్చునొ చెప్పఁగ నౌనె సత్కవీ
శునికినిసైతముం; బ్రకృతిసూత్రసమన్వయ మూహ కందునే?

చ. పుడమిని బ్రాఁకుపుర్వుఁ జిఱు పుల్గలపుల్గును డేగ దానివ్యా
ధుఁడు నిజపోషణార్థమయి త్రుంచుఁ; బరస్పర మిట్లు పోరుచే
పడి యిహలోకజీవనము ప్రాలుఁ దనంతన హెచ్చు లొచ్చులం;
గడిమినె యాశ్రయించుఁ గలకాలము నైహికభోగసంపదల్;

చ. వననిధి నూర్మికల్ పఱచు పందెములం దిలకింప లోకజీ
వనపురహస్యముం దెలియవచ్చును, ముం జరియించువీచికం
జెనకును మీఁదిపెందరఁగ; చేద్పఱుచు న్మఱియొండుదాని నై
జనియతి నిట్టులే భువనచక్ర మశేషము సంభ్రమించెడున్;

సీ. పరిణామశక్తి శాశ్వతముగఁ గాలచ
క్రమునకు మనుజసంఘములఁ గట్టి
త్రిప్పుచుండుటచే నొకప్పుడు కొన్నిసం
ఘము లుత్తమస్థితి గలిగియుండు;

మఱికొన్ని యధమసమ్మానంబు నొందును
నవియె విజృంభించు నవలఁ దొడరి;
సమయచక్రాహతిఁ జదునైనరాజ్యమ్ము
లెన్నియో చారిత్ర మెఱుఁగఁగలదు;
తే. ఆదిమధ్యాంతరహితకాలాబ్ధియందు
నిట్టిమార్పులు బుడగలయట్టు లుండు;
నిన్ని తలపోయ నామది నున్నయూహ
పట్టులేకయ భ్రమియించు బహుళగతుల; 10

చ. పరులకునోడి రాజ్యరమ, బంధుల వీడి, సమస్తసౌఖ్యముల్
దొఱఁగి వనీనివాసమున దుఃఖమునొందుచు నేకపుత్రి సుం
దరి సుమకోమలం బ్రకృతితత్త్వ మెఱుంగని ముద్దరాలి స్వో
దర పరిపోషణార్థవశతన్ నియమించితి మందఁ గాయఁగన్; 11

తే. రాజ్యభోగంబు లొందు ధరాతలేంద్రు
నన్నుఁ బరవీరభైరవుఁ జిన్నపుచ్చి
వననివాసంబునకు నలవాటుపఱిచె
నౌర! దుష్కాలమహిమ; యేమనఁగవచ్చు; 12

క. నాకయి పలవింపను బ్రే
మాకలితార్ద్రహృదయఁ గుసుమాంగి సుతం గ
ష్టాకులమతిఁ జేసితి నని
శోకించెదఁ జిత్తకళిక శోషిల్లంగన్; 13

సీ. పట్టుపొత్తులలోనఁ బన్నుండుగతి మాలి
పులితోలుపై మేను మోపవలసె;

సాధోపవనకేళిఁ జరియింప నోఁచక
గిరులఁ గాననములఁ దిరుగవలసెఁ;
గనకాంబరంబులఁ గై సేయుసిరిలేక
మోటుకంబళి మేన మోయవలసె;
నంతఃపురీభోగ మనుభవించుటలేక
పర్ణశాలలఁ గష్టపడఁగవలసె;

తే. ఆఁకలెట్టిదో యెఱుఁగక యావుపాలు
కండచక్కెర యుక్కెఱ గడ్డపెరుఁగు
వెన్న మీఁగడ భుజియించు నన్నుమిన్న
కసవుకూళుల నరపొట్ట మెసవవలసె; 14

తే. రాజ్యసంచ్యుతుఁ డైన ధరామహేంద్రు
తనయ తానంచు నెఱుఁగదు వనకుమారి;
పలవరింపదొ చిత్తమ్ముపగుల నెప్పు
డైన సత్యమ్ము తెలియంగ నైన నయ్యొ!; 15

ఉ. ఏమొకొ యింతసేపువఱ కెయ్యెడనున్నదొ ముద్దుపట్టి, పె
న్పాములుఁబుర్వులుందిరుగుబాటల,లోయలఁ గ్రూరసత్త్వము
ల్వేమఱు బొబ్బవెట్టుఁ; గదలించిన గొఱ్ఱెలమంద పెంజడిం
బో మరలింపలే కిడుమఁబొందుచునున్నదొ చిమ్మచీఁకటిన్; 16

చ. అని యిటు వృద్ధరాజు తనయ న్వెదకంగఁదలంచి తీవపం
జును వెలిగించి చేకొని ముసుంగుగఁ గంబళి గప్పి చిట్కుమం
చనయము వర్షబిందుతతు లాకులపై దిగఁజాఱె రాల న
ల్లన వనదుర్గమాంతరములం జనుచుండఁగ నొక్కచోటునన్;

చ. ఎల గురివెందవల్లిక లనేకవిధంబుల నల్లిబిల్లిగా
మెలిగొనియుండ నందు మిడిమేలపుశల్యమృగంబు శాబకం
బులఁ గని సొమ్మసిల్లి యరమూర్ఛఁబరుండి తటానఁ జెంగటన్
వెలుఁగునుగాంచి తత్తఱము పెల్లడరం బొద దాఁటెరివ్వునన్;

మ. తనలోఁ దా సుకుమారబాలికకుఁ బ్రాప్తం బైన యిక్కట్టులె
ల్లను జింతించుచు డోలికాచలనలీలం గేరుచిత్తంబుతోఁ
జను వృద్ధున్ వెనుచక్కిఁ బిక్కలదరన్ శల్యంబుకొమ్మొత్తి పె
ల్చనఁగూలంబడఁడొక్కలోఁబొడిచెఁ గీలాలంబు జొబ్బిల్లఁగన్;

ఉ. పోటున రక్తపూరములు పొంపిరివోవఁగఁ జేలపొత్తులం
బాటిగ నద్ది నొప్పులకు వందురుచున్, సుత నెమ్మిగాంతు ని
ప్పాటును దెచ్చిపెట్టెఁ గట! పాపపుదైవము నిర్దయామతిన్;
ఓటమినాఁడె పోర మృతినొందినఁ గష్టము లిన్ని గల్గునే? 20

మ. పరభూమీశుల సంగరాంగణములన్ బాహాబలస్ఫూర్తిఁ గ
ర్కరఖడ్గంబునఁద్రుంచుటో, యరులచేఁబ్రాణంబుఁగోల్పోవుటో
సరి గా క్షత్రియవీరపుంగవునకున్; సామ్రాజ్యముం బాసి ని
ర్భరశోకమ్మునఁ గాననాంతరముల న్వాసింపఁగాఁ జెల్లునే ? 21

చ. అనయము మత్కుమారి నయనాంచల ముగ్ధవిలోకనామృతం
బున ననుముంచుచుంటఁ బ్రియపుత్రికినై కడగండ్లునొందియున్
మనుటయుఁ బూర్వపుణ్యమని మాటికి నే ననుకొందుఁగాని జీ
వనసుఖ మిచ్చగించి వనవాసమొనర్తునె యట్లుగానిచో; 22

చ. చిఱుతతనమ్మునుండి వనసీమలఁ గొండల నుంట లోకమే
యెఱుఁగనిముద్దరాలు సుత;యేగతినే మృతినొంద నొంటికాఁ

పుర మొనరింప నోపు వెఱపుం గఱపించు వనాంతరమ్ములం;
బురమున కేఁగి యైన నొకపూట వసింపఁగఁజాలునే కటా!!23

తే. పరిణయార్హవయస్కయుఁ బ్రణయజలధి
నోలలాడెడు ప్రాఁతేఁకుటోడ తనయ
భీకరారణ్యతలముల బెగ్గిలంగ
మఱుఁగుపఱచునొ మరణంపుమబ్బు నన్ను; 24

తే. అల్లుపందిరి నెడఁబాప నలరుతీవ
పట్టులేకయ యటునిటు ప్రాఁకురీతి
మరణమొందఁగ నేను, నిర్భరతరార్తి
నెటులఁ బెఱపంచలం బ్రాఁక నేఁగుఁ బుత్రి; 25

చ. అని యిటు, తేలుగుట్టినటు లాఁగనిపోటులు డొక్కలోఁ గలం
చిన నిలుసేరనెంచి యిలఁ జేయిడి లేవఁగడంగఁ గన్ను ల
ల్లనఁ దిరుగంగసాఁగె; నొడలం జెఱుచెమ్మట లుప్పతిల్లె; ద
ప్పినిగొనిశక్తిచాలక భువిన్ శయనించె నతండుమూల్గుచున్;

చ. మరణముగాంతునం చిఁకఁ గుమారికి నెవ్వరు సెప్పువార లీ
మరణపుశయ్య నైన నొకమాఱు ప్రియాత్మజఁగౌగిలించి ము
మ్మరమగుకూర్మితియ్యమునమంజులఫాలముమూర్కొనంగ ని
త్తఱి లభియించునే కటికదైవమ!యంచుఁ దలంచికుందెడిన్;

వ న కు మా రి

చ తు ర్థ మం జ రి

క. మందను దోల్కొనివచ్చెడు
సుందరియును దరుణుఁ డప్పుడు శుష్కపలాశ
స్పందారవ మొకటి వినఁబడు
నం దాఁగుచు మరలఁ జనుదు రటవీవీథిన్ ; 1

శా. ఆరీతిం జనుదెంచుచుండ నొకచో నక్కానలోఁ గాలిలోఁ
ఘోరం బై పరికీర్ణ మై మిళితమై తోఁచె న్వ్యరావంబు, లా
ధీరుం డా రవ మాలకించి నిలువన్ దీనోక్తులున్ మూల్గులున్
ఘోరావస్థఁగలంగుమానవునిపల్కు ల్గాఁగఁ జూపట్టెన్; 2

క. కాంతఁ గనుంగొని యిట్లనెఁ
జింతాపీడితుఁ డెవండొ చీఁకటికోన్
వంతలఁగుందుచు మూల్గుచుఁ
బ్రాంతంబుల నున్నవాఁడు, వ్యథ యెట్టిదియో; 3

ఉ. నే నటు వోయి వత్తుఁ దరుణీమణి, బాధితుఁ డైన మానవుం
బూనిక రక్ష సేయ మదిపుట్టనివాని హృదంతరంబు ఱా
నో, నెఱిచిట్టెపూ, కులిశమో· యన నౌను; బరార్తిచాలితం
బై నవనీతమార్దవము నందనిచో నది మానుషాత్మమే? 4

చ. అని యిటువల్కి యచ్చెలువ నచ్చటనుండఁగఁబంచి ఖడ్గముం
దనకరమందుఁ దాల్చి కడుధైర్యమునం జని యొక్కతావునం

మనుజుఁ డొకండు నేలఁబడి మాటికి లేవఁగడంగుచున్ మెయిం
దనరెడినొప్పిరాపిడికిఁ దాళకఁ మూల్గుటఁ జూచి యిట్లనున్; 5

క. అయ్యా, మీ రెవ రివ్వనిఁ
గుయ్యిడుచుండెదరు; నేలఁగూలుట కిం దే
మయ్యెను దెల్పుఁడు, నాచే
నయ్యెడుసాహాయ్య మున్న నది యొనరింతున్ ; 6

క. కరుణారసనిష్యందము
లరుసపువాక్యములు వీను లలరఁగ విని యా
తురతన్ వృద్ధుఁడు కన్నులఁ
దెఱచి శరీరము నిగుడ్చి దీనతఁ బలికెన్ ; 7

క. తలఁపనితలఁపుగ వచ్చితి
తలకొంటివి రక్షకొఱకుఁ దడయక వని క
వ్వలఁ గ్రోసెడుదూరము చనఁ
గలదుకుటీరంబు, నన్నుఁ గడపుము యటకున్ ; 8

క. అలపుం గొని యామీఁదఁట
దెలిపెద నాచరిత సేద దేఱిన వెనుకన్;
బలహీనత, మాంద్యమున
న్నలయించెడు జాగు సేయ కటు గొనిపొమ్మా ; 9

క. అని యిటుపల్కుచు ముద్దుల
తనయుం దలపోసిపోసి తఱుగనిదుఃఖ
మ్మునఁ గుంది వనకుమారీ,
యని యొకనిట్టూర్పు విడిచె నశ్రులతోడన్ ; 10

ఆ. వృద్ధుఁ డిటులఁబల్కి విని యను యువకుండు
వనకుమారియెవతె? వనములందు
నామెయున్నదొక్కొ యలఁతిప్రాయపుఁగన్నె
గొఱెలమేప గిరులఁ దిరుగుచున్నె ? 11

తే. మృత్యుదేవతకోఱల నిడుకుచున్న
వాని కమృతంబు దొరకినపగిది నౌరి
ముసలిఱేఁడను, గానల ముద్దుకూఁతుఁ
జూచినాఁడవె గొఱెయలఁగాచు చుండ; 12

క. అవు నవు నని తలయూఁచుచు
యువకుఁడు విస్మయమునొంది యుర్వికి డాకాల్
దవ్వులంగ వంచి వృద్ధుని
యవయవములు హస్తపాళి నంటుచు నుండన్; 13

క. మల నెటులున్నది నా క
న్నులవెన్నెల, ప్రాణపద, మనుంగుఁదనయ, జ
ల్లుల వలివడి వడఁకుచు గొ
ఱ్ఱెలఁదోల్కొని చీఁకటిని గిరిం దిగఁ గంటే; 14

క. సెలయేళ్ళ నెటుల దాఁటెనొ
పులులుం దోఁడేళ్లు శివలు బొబ్బలువెట్టన్
లలితాంగిచిత్త మేగతిఁ
గలఁగెనొ యని వృద్ధరాజు కటకటపడియెన్ ; 15

ఉ. వందురఁబోకు మామె నిరపాయత నున్నది మందతోడ, నీ
వెందుకుమూల్గు చుంటి వచియింపవదేమొకొ, వ్యాధిబాధచే

గుండెదవో, వనోర్విఁబురుగు ల్విషసర్పము లేవియైనఁగా
కొండఁగముట్టెనో చెపుమ, యొప్పగునేఁత యొనర్తు మిత్రతన్;

ఉ. చెప్పకయేమిగాని మృదుచిత్తుఁడ, మత్సుత కీయుదంతముం
జెప్పిన నప్పుడే పొగులుఁ జిత్తము శోకవిపాటితంబుగన్;
అప్పలుఁ దింగనుంగొన వనాంతరముం జొరఁబాఱుచుండఁగా
గుప్పునశల్యమొం డిచటఁగొమ్మునఁగ్రుమ్మెను డొక్కనెమ్మలన్;

క. నెత్తుట జొత్తిలె నంగము
చిత్తమ్ముత్తలము నొందెఁ జెవులను గీమం
చొత్తెను శబ్దం బెద్దియొ,
బొత్తిగఁ గాయంబు సడలె మూర్ఛాపిల మై; 18

చ. అనవుడు వీరుఁ డిట్లనియె నయ్యయొ ! యివ్విధి నుండ నూరకే
మన మిటజాగు సేయఁగఁ బ్రమాదమువాటిలునేమొ, వేగమే
తనయను దెత్తు,నందఱముఁదగ్గఱసీమకుఁబోదమంచుఁ దా
నన విని వృద్ధుఁ డిట్లనియె నయ్య, కుమారికి నేమిసెప్పెదో;19

చ. జనకుఁడు కుక్షివేదన మసంగఁగఁ, దాళక మూల్గుచున్నవాఁ
డని వచియింపుమీ యనిన, నట్టులె కాకని యంధకారికా
వనమున వేగవేగ చని నాతుక భీతిలు చుండఁ గాంచి యో
వనిత,గదల్పు గొఱ్ఱెలను బల్కెద నవ్వలవృత్త మంతయున్;

క. నినునన్వేషించుచు వని
జనకుఁడు రా నుదరబాధ జనియించినఁ బో
వను రాను శక్తి చాలమిఁ
బనవుచుఁ బడి యున్నవాఁడు పచ్చికబయలన్; 21

ఉ. ఇఁక నొక ఱెప్పపాటయిన నిందుఁ జరింపఁగరాదు, పోద మో
చకితకురంగనేత్ర యనఁ జిత్తముకాండము వ్రీలిపోయిన
ట్లొకటియు భావన న్నిలుపనోపక యూఁపఁగలేనిశోకముం
బ్రకటముసేయు బాష్పనికరంబులఁ గోళులమీఁటు చిట్లనున్;

శా. కన్నుల్ గానఁడు వృద్ధుఁ డొంటి, మఱి యీకాంతారదేశమ్మునన్
మన్నిన్ మిన్ను నెఱుంగరాక తమముల్ మార్గమ్ము రోధించి క్ర
మ్మెన్నల్ ప్రక్కల నాన్నజల్లులకు బత్నే నెల్లఁ గంపిల్లఁగన్
నన్నుం గానక కానల న్వెదకుచున్నాఁడేమొ శోకార్తుఁడై;

మ. పొలఁతీ, చింతిలనేల వేగ గొఱలంబోఁదోలు మంభోదముల్
బలమయ్యెన్ దిశలందు, మార్గము తమల్ పల్లంబులు న్మిట్టలుం
దెలియన్రా విట; శీతలానిలహతిన్ దేహమ్ము మ్రానయ్యె; భూ
స్థలి జాగ్రత్తగ మెట్టుమీ; జనకునిన్ దర్శింత మిచ్చోటనే; 24

ఆ. పీరుఁ డిటులఁ బల్క వెలఁదియుఁ జిత్తమ్ము
లేని కీలుబొమ్మలీల గొఱల
దోలికొంచుఁ జనియెఁ దోడురాయునకుండు
ఖడ్గపాణియగుచుఁ గడిమి మెఱయ; 25

చ. జనకునిగాంచఁ జిత్తజలజాతము శోషిలి కాంతయున్ ఘనా
ఘనపతితాంబుబిందులటుగాఁ దరళాశ్రులు కంఠసీమకుం
దొనకఁగ నేడ్వఁ దండ్రియును దోరపు టుమ్మలికమ్ము మ్రింగి యి
ట్లనియెను గద్గదస్వరము లస్ఫుటమై పవనార్భటిం దగన్; 26

శా. అమ్మాముద్దులగుమ్మ యేల మలసంధ్యారాగము ల్వాయ మే
ఘమ్ము ల్గ్రమ్మగ నొంటి నుంటివి, జడిం గంపమ్ము వాటిల్ల దే ?

నెమ్మ నగ్గురునొందదే చలికిఁ; జన్నె యిట్లు వర్షమ్మునం
జెమ్మలాఁటినబాటల న్నడువఁ; గొంచెమ్మైన భీతిల్లవే? 27

చ. వనతరువాటికా మృదులపల్లవపాళుల సంజకెంజిగుల్
సన, నిను వేచుచుంటిని విచారశరాకులితాంతరంగ, సుధా
జనకమనోహరస్మితముఁ జల్లెడు నీ రుచిరాస్యబింబముం
గనఁ గుతుకంబునం జెలఁగు కన్నులనించుక యప్పళించుచున్;

సీ. వనతరుచ్ఛాయల వనధరచ్ఛాయల
నంధకారము సాంద్ర మగుచు నెఱయ,
మార్గమ్ముఁ గానక దుర్గమారణ్యానిఁ
బెడత్రోవఁ బట్టితో ప్రియతనూజ,
గిరిగహ్వరంబుల హరిపుండరీకాది
మృగగర్జలకుఁ జిత్త మెట్లుడరెనొ
పర్వతాగ్రములందుఁ బర్విడు సెలయేళ్ళ
వట్టు వాఁగుల దాఁట వలనుపడెనె,

తే. నదిని బడిపోవువానికి నావయటులు
పూర్వసుకృత విశేష సంభూతిచేత,
భవ్యుఁ డీతఁడు దైవంబుపగిది వచ్చి
నిన్ను రక్షించి నను జేర్చెఁ గన్నతల్లి; 29

క. అన విని తనయయు నేనూ
జనకునకు వచింపఁ బోవ జాగగునని యి
ట్లనియెను వీరవతంసుఁడు
జనకునిసుతఁ గాంచి మధురశాంతరసోక్తిన్; 30

తే. చనదు భాషింప నిటఁ బరస్పరము మీరు
వాసమున కేఁగి సర్వంబుఁ బలుకవచ్చు,
వర్ణచిహ్నము లాకాశపదమునందుఁ
గలుగుచున్నవి పోదము కానదాఁటి; 31

తే. అనుచు యువకుండు వృద్ధుని నట్టె యెత్తి
వీఁపుపై వైచికొని వనవీథి వెడలె;
వనకుమారియు గొఱ్ఱెల బాదికొంచు
నతిరయంబున నాతని ననుసరించె; 32

చ. చని చని యొక్కచో దహనసంస్థితి గాంచి, యదే కుటీరమం
చనుకొని దారిపట్టెను రయంబుగ వీరుఁడు, పోనుబోను నా
తనికి లతానికుంజవలితంబుగ నొక్కగృహంబు వెల్గునం
గనఁబడెఁ దాపసాశ్రమవికాసముఁ జిల్కుచుఁ జూడ నందమై;

ఆ. అంత వనకుమారి యనియె నిటుల నయ్య
యిదియె మాకుటీర మిందుఁ జొరుము,
దొడ్డిఁబెట్టి గొఱ్ఱెతుటుములఁ నే వత్తు
ననిన నట్లకాక యనియె నతఁడు; 34

ఆ. ఆలయంబుఁ జొచ్చి యజినం బరుంగుపైఁ
బఱచి యుంటఁ గాంచి బాగుపఱచి
వృద్ధు నల్ల దింపి వేదిపై శయనింపఁ
బెట్టి, యంత వీరు డిట్టు లనియె; 35

చ. తొలుత గవోష్ణతోయములతోఁ గడుగన్వలె నెత్తు,రవ్వలన్
లలితమృణాలతంతుకిసలంబులఁ బొత్తిగఁ జేసి గాయమం

దొలికెడు నస్రబిందుతతు లొప్పుగ నద్ది శిరీషపుష్పపే
శల వసనాంచలంబున నెస న్రచియించెదఁ గట్టునొవ్వఁగన్;

చ. గొఱియల దొడ్డిఁదోలి యిటకున్ సుమకోమల వచ్చునంతకుం
ద్వరితగతిన్ రచింపవలె బంధము, నట్టు లొనర్పకున్న న
త్తరుణియుఁ గ్రొత్తనెత్తురులు ధారలుగా స్రవియింపఁగాంచియు
ద్ధురహృదయాకులత్వమున దుఃఖపయోధిని మున్గిపోవదే; 37

మ. అని యీరీతివచించు నయ్యువకు నయ్యా, యేలబంధంబు,పో
యెను గీలాలము రక్తనాళముల, నిం కేలీల నాప్రాణముల్
ఘను నిమ్మేన, వృథాప్రయాసపడఁగన్ లాభంబె; నిస్సత్త్వభా
జన మయ్యెన్ సకలాంగకంబులును; వాచాశక్తి జీర్ణించెడిన్;

క. అనిపల్కి, యంత వృద్ధుఁడు
మనమునఁ దలపోసి యిటుల మందాస్ఫుటలీ
లను వచియించెను గన్నులఁ
గొనికి శ్రుతిపుటముల నశ్రుతోయము జాఱన్; 39

క. కడచెను బదునే డేఁడులు
పడితిమి పడరానిపాట్లు వనసీమల, మా
యిడుమలకు లెక్కగలదే
కుడిచితిమి మునీశులట్లు కూరలుఁ గాయల్; 40

ఉ. నా విని వీరుఁ డిట్లనె మనం బనుకంప వహింపఁ,బూజ్యుఁడా,
యీవనభూమినేల లలితేక్షణతో సుకుమారబాలతో
నేవిభవంబుగోరక మునీశులలీల వసింతు చెప్పుమా
నావుడు వృద్ధరా జనియె నమ్రముఖంబు నిగుడ్చిచూచుచున్;

మ. ధరనష్టాదశవత్సరంబులు భుజాదర్పంబునన్ శాత్రవో
త్కరముం ద్రుంచి ప్రజాప్రమోదకరసౌఖ్యస్ఫూర్తిఁ బాలించితి;
న్నరనాథుల్ నను నిత్యముం గొలువ దిఙ్నాగాస్యపత్త్రంబులం
దరళామేయయశోంకురంబుల లసత్ఖడ్గంబునన్ వ్రాసితిన్; 42

ఉ. కాలమహత్త్వ మెవ్వరికిఁ గన్గొనరాదు, ప్రతిక్షణంబుఁ గా
ర్యాళియ యత్నలబ్ధమగుఁ; గల్గవు కొన్ని ప్రయత్నయుక్తి నేన్
లీల లయించు భాగ్య; మవలీల దరిద్రత వోవు; నిట్టులే
తేలును మున్గుఁ గాలజలధిన్ సకలంబును నస్వతంత్రతన్; 43

తే. కష్టజీవితు కన్నీటికాల్వ కైనఁ
గాలచక్రము నిలువదు కనికరమున,
ధారుణీపాల పాలనాదండమునకు
వెఱచి యాఁగదు; త్రుటినైన విరతిఁ గొనదు; 44

తే. కాలసాగరకల్లోల కాండచలిత
తృణగణంబులు ప్రాణులు: స్థిరత లేదు;
రాజ్యములు, సంఘములు, నాగరకతలెల్ల,
నిట్టి న్యాయమునన్ భ్రమియించు చుండు; 45

తే. ఎవని విశ్వాసపాత్రుఁడే యటంచు
నాత్మ నమ్మితి నా యమాత్యాధముండు
పర నరేశుని కేకాంతభక్తుఁ డగుచు
స్వామి వంచించెఁ బ్రబలసంగ్రామసీమ; 46

చ. పరధరణీశుఁ డొక్కరుఁడు బాహుబలోద్ధతిమీఱఁ గేరి యు
ద్ధురపృతనాసమేతుఁ డయి దుర్గము లగ్గలుపట్టె, మంత్రి మా

పురమున నున్న సైన్యములఁ బోఁబనిచె న్మిషవెట్టి కాననాం
తరముల కయ్యెడం; గపటతంత్రుని మంత్రిని నమ్మి కూలితిన్;

చ. తరుణమునందు న న్విడిచి దాయలకు న్విజయంబుగూర్చు ము
ష్కరతసహింపఁ బోని బలశాలురు యుద్ధకళాఢ్యులైన కొం
ద ఱపుడు స్వామిభక్తులయి దర్పమెలర్పఁగఁ దోడు నిల్చి భీ
కర సమరప్రకారములఁ గాఱియవెట్టిరి శత్రుసేనలన్; 48

ఉ. వైరులు బొమ్మఱాలవలె భావముగోల్పడి యూరకుండ దు
ర్వారరణంబున న్విమతవాహినులం గలగుండువెట్టుచున్
ధీరులు మానువిక్రము, లుదీర్ణపరాక్రమకేళిలోలురై
పోరిరి మత్తపుష్కరులు పుష్కరిణిం గలగించునట్లుగన్; 49

చ. అయిన నదేమొ శత్రుజన మంతకునంత కనంతమై సమి
జ్జయశుభసూచకారవము సల్పుచు వార్ధివిలోలవీచికా
చయములు మధ్యపర్వతపుంజాలులఁ దాఁకెడురీతి హేతులన్
హయరథమత్తకుంభి పృతనామథనంబుగఁ దాఁకి రెంతయున్;

క. నాకై ప్రాణము విడిచెను
వీఁక న్నాసైన్య మెల్ల వీరస్వర్గ
శ్రీకమ్ముగ, నరుదెంచితి
నీకష్టము లనుభవింప నే నివ్వనికిన్; 51

మ. పరభూపాల కరాళకంఠదళన ప్రారంభదుర్వారమా
కరవాలంబు, శరాసనంబు నిషువుల్ కార్తస్వరోరశ్ఛదం,
బురు శీర్షణ్యము భూమిదాఁచితిని నయ్యో! శౌర్యచిహ్నంబు లి
ద్ధరగర్భంబునఁ ద్రుప్పుపట్టెడిని; తౌత్రస్ఫూర్తి యిట్లాయెనే:

చ. అన విని వీరపుంగవుఁడు సంగమునం బులకల్జనింపఁ, గ
న్గానలఁ గిసాలశోణిమము గూడఁగ దిగ్గన లేచి చూచి యి
ట్లనియె నిశాతఖడ్గముఁ గరాబ్జమునన్ ధరియించి, చెప్పు మో
ఘనుఁడ నిన్ను సమిద్ధరణిఁ గాఱియ వెట్టిన దుష్టభూపతిన్;

చ. బలయుతశత్రురాజ పరివార నివారణకేళి దుర్దమం
బు, లసితరత్నముష్టియుఁ జమూపటుకంఠనవాస్త్రపాయి, యు
జ్జ్వలదరుణాంశుసన్నిభము, శౌర్యపరాక్రమచిహ్న మిందిరా
కలితము మత్కృపాసి, యనిఁగల్గఁగ నా కెదురేరి శూరులన్;

క. అనవిని వృద్ధుం డిట్లనె,
మనుజాధిపుఁ డింద్రసేన మహోద్ధల్యుఁడు నన్
గనికరములేక వంచన
ఘనరాజ్యచ్యుతునిఁ జేసి కానలకు నివేన్; 55

చ. తరుణుఁడు, నయ్యుదంతము శతారము పేరెదసొచ్చి యట్టిటుల్
మొఱమినయట్లు గానర్పు, నసి మేదిని జాఱఁగ మారుతంబు ని
ర్భరగతి వీవ మ్రొగ్గుచు ధరంబడు నా కదళీప్రకాండమ
ట్లూరగెను; సంతలోనఁ జెలియుం జనుదెంచెఁ గుటీరసీమకున్;

వనకుమారి

పంచమ మంజరి

క. ఆతనిఁ గని చిత్తమ్మున
భీతి పెనంగొనఁగఁ జనకుఁ బృచ్ఛించెను నా
శాతోదరి యేలొకో యీ
భాతిని వీరుండు శరణఁబడియెను జెప్పుమా; 1

క. అన విని తండ్రియు నిట్లనెఁ
దనయా, మూర్ఛిల్లెనేమొ తరుణుఁడు, జలముం
గొని మోమునఁ జిలికింపుము
కనుదమ్ముల నెత్తుననినఁ, గానిమ్మనుచున్ ; 2

తే. కమలినీపత్త్రపాత్త్రాన విమలజలముఁ
దెచ్చి మోమునఁ జిలికించి తీవఁబోణి
యంగుళీపల్లవంబుల నల్లనల్ల
నాస్యబింబమ్ము స్పృశియించు నంతలోన; 3

క. వీరుఁడు నిర్నిద్రుఁడు గాఁ
గా, రమణీమణి విశేషకౌతూహలము
ప్పారఁగ జనకుం గనుటకుఁ
దారెను నవ్వేదియున్నతట్టున కంతన్ ; 4

ఉ. శారదశీర్ణపర్ణముల చాయలఁ దేలుచు వెల్లనౌ వ్యథా
ఘారసమంకిత భ్రుకుటి ఫాలము, జీవకళావిహీన దృ
గ్వారలతాలవాల మగు కన్నులుగాంచి యిదేమి రక్తసం
చారము రుద్ధమయ్యెనొకొ, చల్లఁబడెం దనువెల్లఁ జెమ్మటల్;
చ. అనుచు నిటాలఘర్మకణికావళిఁ గుంతల కాప్యసూత్రముల్
మునుఁగుచుఁ దేలుచుంగనులమూఁగ, నిగారపుఁ బైటచెంగున
న్జనకుని సేమము సద్ది విలసన్నవపల్లవకోమలంబు నా
తన యధరోష్ఠముల్గదిపెఁ దండ్రికపోలముఁ గాంత ప్రీతితోన్;
ఉ. కన్నుల బాష్పపూరములుగాఱుచు వీనులనంటి జాఱ, నా
సన్నమృతిం గనుంగొని విచారముతో జనకుండు వల్కె నా
కన్నులవెన్నెలా, తనయ, కాలపయోనిధి బుద్బుదంబు నా
నిన్నెలవుం ద్యజించి దివికేఁగుదినం బరుదెంచె నిత్తఱిన్; 7
చ. లలితవసంతవేళఁ గిసలంబులఁ దావులఁ జల్లుపూల ను
జ్జ్వలలగు వల్లికల్ తమదు చక్కఁదనంబు శరత్సమాగమం
బలవడ నోడి పండు వగుడాకుల రాల్చుచు నస్థిపంజరం
బులౌ యనునట్లు చూపఱులఁ బొక్కఁగ జేయునహృద్యరూపతన్
ఉ. కావున నెట్టివారలును గాలముడాయ సమస్తవైభవం
బే విధినైనఁ బాసి దివికేఁగకతప్పదు, మృత్యుదేవతా
భావమునన్ దరిద్రులని భాగ్యయశఃప్రథితాత్ములంచు సం
భావన యున్నె; కూటమియుఁ బాయుట నిత్యనిసర్గధర్మముల్;
మ. మరణద్వారకవాటముం దెఱచి సన్మానింప మీతల్లి ప్రే
మరసావిష్కృతదృష్టుల న్నెఱపి యమ్మా, నన్నుఁ గన్నన్నలన్

వరగంగాసికతా ప్రదేశములఁ గల్పక్ష్మాజకుంజాలయాం
తరితచ్ఛాయల విశ్రమింపఁ బిలిచెం దాపమ్ము శాంతింపఁగన్;

మ. జనకుం డిట్టులఁ బల్కఁ గూఁతురనె నాశ్చర్యంబు దోఁపంగ, మా
జననిం జూచుట కేఁగెదో దివికిఁ జంచద్గాంగకల్లోలసం
జనితాలోలమరుత్కిశోరములు విశ్రాంతి న్నివేదింప; నే
నును నీతోనరుదెంతుఁ దల్లిఁ గని యన్యోన్యంబు ముద్దాడఁగన్;

ఉ. నాజనయిత్రి యెట్టిదొ కన న్మదిపుట్టెడు, జన్మమాదిగా
నాజననీమతల్లి, ప్రణయాంకిత కోమలసుస్మితంబు ని
ర్వ్యాజకృపామహత్త్వము నిరంతదృగంచలశీతలత్వము
న్రాజిల నన్ను ముద్దిడియెనా యెపుడైన సచింపు నాయనా. 12

తే. గిరుల నెలయేళ్లఁ దోఁగెడు తరుణములను
నందుఁ బ్రతిబింబితంబౌ మదాననంబుఁ
గాంచి యనుకొందు నాతల్లి యుంచుమోము
నైత మిట్టులుండునో యని సంతసమున; 13

తే. అంతలోననె వృద్ధుని యాస్యరంగ
మందు మృత్యువు తాండవ మాడఁదొడఁగె;
నెత్తలేక పక్ష్మలముల నెత్తి సుతను
దరుణు నర్థగర్భిత దృగ్వ్యథంబు దోఁప; 14

తే. కాంచుచుండఁగ మెలమెల్లఁ గన్నుదోయి
ముకుళితం బాయె రేఁదమ్మిపూవుపగిదిఁ;
బక్ష్మలంబులు జీవకవాటములును
నొక్కసారిగఁ బిహితమై యుండునేమొ ; 15

క. వీరుఁడు వృద్ధునిమరణము
నారసి లోలోన శోక మూఁపి, చెలియతో
నోరాడక గద్గదగతి
నీరీతివచించె నేమి యెఱుఁగనియట్లన్; 16

చ. జనకుఁడు సొమ్మసిల్లి యిటు శయ్యపయిం జలనంబులేక నె
మ్మనమొకయింతశాంతిగనమాంద్యమునన్నిదురించువాఁడు నీ
వును శయనింపఁబొమ్ము; ఖగపుంజమునీడములందురాత్రి వో
యెను సగమంచుఁ గూసెడిని; నేల హృదంతకచింతనల్ చెలీ;

క. తరుణుం డిమ్మోయిఁ బల్కిన
దరళాయతనేత్ర యతిముదంబున శయ్యం
బొరసి వినిర్మలవదన
స్ఫురణ మ్మలకముల నింపుఁబూన శయించెన్; 18

ఉ. అంత ననంతచింతలకు నాలయమైన మనోంతరంబుఁ దా
నెంతయుఁ బూన్కితో ననునయించి దృగంచలబాష్పధార న
త్యంతమునాఁపికొంచుహృదయమ్మునఁజింతనసేయుఁగాంతుఁడా
చెంత శయించియున్న సరసీదళనేత్రను గాంచి ప్రీతిమై; 19

మ. సరసీలోలతరంగడోలల శరచ్చంద్రాంశుపూరంబు రా
ప్యరమంజిల్కఁగ బాలశైవలపు దీవల్ గ్రాలు నున్నొన్నునన్
నెరయం దూఁగు మరాళబాలికవలె న్నిర్మాయికాస్యంబుతో
హరిణీలోచన నిద్ర వోయెడిని నాహా! సుప్తిమే లెట్టిదో; 20

తే. మరణసౌఖ్యమ్ము రుచిచూప మానవులకు
నిన్ను సృజియించెనేమొ వనేజభవుఁడు;

కాకయున్న విశ్రాంతి యీలోకమునకు
నొక్కత్రుటియైన స్వప్నమా! దక్కఁగలదె; 21

తే. శోకసంతాపమున నార్తు సొమ్మసిల్లు
కష్టజీవికి నిశ్చింత గలుగఁ జేయ
స్వర్గనిశ్వాససమోహనపవనమటుల
నిద్దురా! వీచుచుందువు నిశలయందు; 22

తే. నీదుసంస్పర్శనంబున నిఖిలజగతి
యేకజీవసమాధిగ నెసఁగుచుండు;
గగనమం దుల్లసిల్లునక్షత్రగణము
పైని పెదచల్లు పువ్వులపగిదిఁ దోఁచు; 23

తే. కాలమునఁ దక్క మఱియేమికార్యమందు
మరణమునకును నీకు నంతరముగలదు?
స్వర్గసౌఖ్యమ్ము నిరయ సంసర్గబాధ
స్వప్నమా నీదుగర్భాన సంభవించు; 24

తే. ప్రణయశేషుల మృత మిత్ర బాంధవులను
కౌఁగిలింపఁగ గల్గు నీకరుణకలిమి;
స్వర్గ మర్త్యలోకముల సంసర్గసూత్ర
మీవు స్వప్నమా! యేమని యే నుతింతు; 25

తే. ప్రొద్దువొడుపున వికసింపఁబోవుతమ్మి
పూవురీతిగ నిదురించుఁ బాపుఁబోఁడి;
ఱేకులెడలిన కంజకర్ణికవిధాన
సమసిపోయెడి వృద్ధుని సంహాననము; 26

చ. ప్రకృతి నిశోదరంబున విరాజిలు శాంతత రూపుఁదాల్చి నీ
ముకుళితనేత్ర నా మృదుచమూరువుచర్మపుశయ్య, నా
మ్రుకిసలకోమలత్వమున మంజిమఁజిల్కు కపోలపాళులం
జికురములాక్రమింప సరసీరుహలోచన నిద్రఁబోయెదన్; 27

మ. జనకుండేఁగె నిసర్గసిద్ధసరణిన్ స్వర్గంబు కాంతా, యటం
చును నేనెల్లునచింతు, నాత్మఁగొఱకచ్చున్ సూడిన ట్లాఁగదా;
జనకుండే జనయిత్రియట్టులఁ దమిన్ సాకంగఁ, గాంతారమే
తనలోకంబుగ నున్నముద్దియ మనస్తాపంబు నెట్లూడ్చెదన్;

ఉ. నాజనకుం డొనర్చిన యనర్థపుఁగల్మష మంతరింప నీ
రాజమనోహరాస్య కరిరాజసమంచితయాన ప్రేమకున్
భాజన మై ధరాభరణ భవ్యసుఖంబులనెల్ల నేఁడె సం
యోజనముంబొనర్తు వికచోత్పలనేత్ర పదాబ్జపీఠికిన్; 29

తే. ఇటులఁ దలపోయుచుండంగ నింతలోనఁ
గలవరించుచు మేల్కాంచెఁ గలువకంటి;
చెలి యిదే మని వీరుండు పలుకరింప
నాకలోకముఁ గాంచితి నని వచించె; 30

క. అనవిని మనుజుల కయ్యది
గన నౌనే, స్వప్నమందుఁ గాంచినవిధమున్
వినిపింపుమనఁగఁ, గోమలి
యనియెను విస్మయరసంబు లలరఁగ నిటులన్; 31

క. పురుహూతచాపకాంతులు
విరివిగఁ దనులతలనుండి విరియుచునుండన్

సురలోకవాసు లానం
దరసవినిర్మగ్నులగుచుఁ దనరుదు రెప్డు; 32

తే. కాంతియెల్లను నమృతసంకలిత మైన
జ్యోత్స్నయేగాని మఱియొండు శోభ లేదు;
దిక్కులెల్లను నీరంధ్ర తేజమొల్కఁ,
జంద్రబింబము గనరాదు చదలయందు; 33

తే. శబ్దమెల్లను వేణు నిష్పన్నమైన
మధురిమోద్గారి గానైకమంజిమంబె;
ప్రభవ మెద్దియొ కనుఁగొనఁ బడదుగాని
పరగు నక్షత్రగానరావములఁ గలసి; 34

తే. పవనగర్భంబునం దేలు ప్రసవరజము
లటులఁ బ్రేమ ప్రవాహమునందు జీవ
తతులు నీఁదుచు నుండు సుందరముగాఁగ;
నచట వైరస్యపాతక మభ్రసుమము; 35

తే. మారుతోద్ధూతజలధరమాలలటులఁ
బక్షములులేక పఱతురు వాయువీథి;
హృదయభావంబులెల్ల మూర్తీభవించి
యచటఁ బ్రత్యేకదృగ్విషయంబు లగును; 36

తే. హృదయ పాత్రమునందు నా త్రిదివనిర్మ
లాంచితానందరసమును నించికొంటి;
నదియె యిప్పుడునైతము నాత్మయందుఁ
జంద్రికా శీతలామృతసరణి నొప్పు; 37

తే. జనకుఁడును నీవు నేను నాస్వర్గమందు
సర్వకాలము నానందసౌఖ్యములను
ననుభవింతముమిత్రమా యనఁగ యువతి,
గాంతుఁ డిట్లని వచియించెఁ గరుణ దొలఁక. 38

క. మనకన్నమున్నె జనకుఁడు
చనె సౌఖ్యములనుభవింప స్వర్గమ్మునకున్
మనమును గాలక్రమమున
వనితా పోఁగలము మృతికవాటము దెఱువన్. 39

వనకుమారి

షష్ఠమంజరి

క. కిలకిల పులుగులు తరుశా
ఖల రుతములొనర్చె వంచకంబులు కూఁతల్
గొలుపుటమాని గుహాంతర
ములఁదాఁగెను ; తూర్పుదిక్కు పొదలెఁ గాంతిన్ ; 1

తే. ఆయువను వైరి హరియింప ననుదినంబు
నుదయగిర్యగ్నినాళిక నుండి సూర్య
గోళమును బంపుచున్నాఁడో కాలుఁ డనఁగ
నలరెఁ దరుణార్కబింబ మత్యరుణకాంతి ; 2

తే. ప్రాఙ్నగంబను సగ్నిపర్వతము ప్రేలఁ
దరణి రుచియను మృత్తికాద్రవము రేఁగఁ
బరిసరనివాసులో యనఁ బక్షివితతి
కూయుచును నాల్గుదిక్కులఁ గూడఁబాఱె ; 3

తే. ఊర్ణనాభులతంతుసద్మోత్కరంబు
హిమకణావళిఁ జెలువొందెఁ, గమలమిత్రు
నకు నుషఃశ్రీసమర్పింప నవకమైన
క్రొత్తముత్తెపుఁబల్లెరం బెత్తె ననఁగ; 4

మ. కలహంసాంగన లంబుజోదర రణద్గర్వాంధభృంగాళిఁ జం
చులతో మీటిమృణాలనాళముల గచ్చువిచ్చుగంద్రుంచుచున్
జలజాతాకరమందుఁ గ్రీడసలిపెం జంచద్గరుద్భిన్న ని
ర్మలవీచీమృదుడోలికాపరినట త్ప్రాజీనపత్త్రంబుగన్ ;
మ. అలకుంజాంతరపర్ణశయ్యలు కురంగానీకము ల్వీడి శృం
గలతాగ్రంబులఁ గోకికొంచుఁ దనువుల్ కాంతారముం జొచ్చెడిన్
లలితగ్రాసకిసాలవర్ణ సముల్లాసక్రియాజాత గం
ధిలడిండీరకణచ్యుతి న్వనలతాదేశంబు లింపారఁగన్ ; 6

మ. ఘనకందమూర్తి దోలంగ భూమిరుహ సంఘాతప్రకాండంబులం
దనువు లొరియుచు నీలు నుఱ్ఱ గవయసంతానంబు ఘాసంబులన్
వనపర్ణంబులు మేయ సానుతలము ల్వర్షించి ఛాయాతమో
జనితాభీలనిశాటవిం జనియెన్ సప్తాశ్వుఁ డేతేరఁగన్ ; 7

తే. రాత్రి నిద్రానిబద్ధ మౌ ప్రకృతి యిపుడు
విమల కల్యానిలంబులు వీచు చుండఁ
దరుణ సూర్యాంశువులఁ బ్రబోధంబుఁ బొంది
నిత్యకృత్యప్రవృత్త మై నెగడు చుండె ; 8

క. జనకునినిర్యాణంబును
మనమునఁ దలపోసి మాటిమాటికి శోక
మ్మునఁ గృశియించెడు కన్యకు
ననునయవాక్యములు పలుకు చట యువకుండున్ ; 9

ఉ. కొన్ని దినంబులం గడపి కోమలి యమ్మలికమ్మఁ దీర్ప లో
కోన్నతవైభవంబు సరసోక్తుల బోధ యొనర్చి, కొంత యా

పన్నతవాపి, యంతిపురిపై బలుకోరికె లుప్పతిల్లున
ల్లెన్నియొ వర్ణన ల్సలుపు నింతిమనంబు కరంగునట్లుగన్ ; 10

క. తరుణుఁడు వల్కెఁడు లౌకిక
సరణులు చిత్రములుగాఁగ సకిమదిఁదట్టఁ
విరచింపఁబడిన ఆచి
త్తరువో యన నిశ్చలముగఁ దా విను చంతన్. 11

క. చిఱుతెమ్మెర కంసమ్ముల
నెఱకలు చెరలాడుచుండ నెలఁతుక యొటకోఁ
బరుఁగిడుచి త్రము చలన
స్ఫురణము లేకుండ నయనము ల్దగ నుండెన్ ; 12

చ. నెలఁది సమీపమందు నొక వేదికపైఁ బులితోలుపాన్పునం
జలితమనస్కుఁ డై కడువిచారమునఁ యువకుండు వ్రాలి చిం
తలు బహిరంగరూపములఁ దాల్చినవో యనఁ గన్నుదమ్ములం
దొలఁకగ బాష్పధారలెదితోఁచకయూరకయుండెనయ్యెడన్;

మ. కలహంసీసమయాన కొంతవడి జాగ్రత్స్వప్నము న్వీడి ముం
గల వేదిఁ శయనించి యున్నతరుణుం గాంచున్విలోకించి తాఁ
బలికెఁ మిత్రుఁడ తల్లిదండ్రులు నను న్వర్జించి కాంతారసీ
మల నాకంబున కేఁగన్యాయమెభయోన్మాదంబు నన్నేఁచగన్.

మ. గిరులఁ గొఱ్ఱెలమేపఁబోవునెడలం గేలాన్చి చెక్కిళ్లపైఁ
గరుణావేల్లితబాష్పము ల్దొరఁగఁగం గౌఁగింట బంధించి ని
ర్భరవాత్సల్యముపొంగముద్దిడుచు నం బంపించుమాతండ్రియ
మ్మరో!యింకెవ్వరిముద్దుఁగొందుఁ బ్రతిసమ్మానంబుఁ గాంక్షించున్;

మ. గిరికూటంబుల సాంధ్యరాగరసముల్ క్రేవఁడిగంబాఱు ని
ర్ఝరపూరంబుల లీనమౌనపుడు నారాకం బ్రతీక్షించుచుఁ
సరణి న్వేచుచు సుందుఁదం డ్రి; యిఁకన్ సంతోషమేపార నె
వ్వారు వీక్షించెడువారులేరొ పితతోఁ బాడాయె నేప్రేమయున్.

చ. అనవిని వీరుఁడంతఁ జెలియంగని యిట్లను గాంతయేల నె
మ్మనమునఁ జింతవోవ వినుమా నచియించెద నొక్కమాట నీ
జనకునికన్న మిన్నయగుచాడ్పున సం దలపోయు మేను ని
న్ననయము మద్ధృదబ్జసదనాంతరవాసినిగాఁగ నెంచెదన్ ;

తే. ఆలవాలంబునం బుట్టి యుందె పెరిఁగి
పూవుఁగొమ్మలఁ బొదలెడు పుష్పవల్లి
ప్రక్క విలసిల్లుతరువునఁ బ్రాఁకకున్నె ;
లతలుఁ గాంతలు నాశ్రయోల్లసిత లెపుడు : 18

చ. అనపుడు వీరుఁ డంగనయు నాతనిగాంచి ప్రమోదబాష్ప మై
యను, సరవాసయోగ్యమగు నానవలోకము నన్నుఁ జేర్చె దే ;
కనుఁగొనవచ్చునే యచటఁ గానలనున్నమనోజ్ఞవస్తువుల్ ;
ఇనుఁ డవనీధరాగ్రముల నెఱ్ఱనిరంగులఁ గ్రుంకుచుండునే ; 19

చ. గొఱియలమేఁతకుఁ గిరులు కోమలఘాస లతానికుంజ ని
ర్ఝరకలితంబులై యచట రాజిలునే ; హరిణీకుమారికో
త్కరములు నిర్భయాత్మలయి కానఁగనౌనె తృణాంకితావనిన్ ;
సరసకలాస్ఫుటారవము సల్పు పికాంగన లున్నె మావులన్ 20

తే. ప్రసవకిమ్మీరములుగాఁగఁ బరగులతలు
చెట్టుగొమ్మల మేల్కట్లు గట్టినటుల

నీలనీరదమాలల నెగడుచున్న
యింద్రచాపంబు స్వార్గికసాంద్రకాంతి ; 21

మ. అని యీరీతిఁ గన్య పల్కు విని నెయ్యం బాత్మఁ దోఁపంగ ని
ట్లనియెన్వీరుఁడు, నీప్రదేశము ప్రపంచాశంబె గాంటన్ గిరుల్
వనముల్ సూర్యుఁడుచంద్రుఁడుంగలరిఁ కేలాతర్కమందెన్ని యేఁ
ఘనసౌధంబులుసౌఖ్యసంపదలుకాంతా,గల్గు నశ్రాంతముల్ ;

శా. నాతో నీ వరుదెంచినం గమలినీనాళంబుఖండంబులన్
మేఁతల్మేయు మరాళబాలికలు నున్మీలత్సరోజంబులుం
జేతోమోదము గూర్చుపుష్కరిణులుంజిత్రాలయంబుల్ చెలీ,
ప్రీతింగాంచెదవందుఁ బుష్పితలతోపేతామ్రకుంజంబులున్ ;

సీ. నవరత్నఖచిత సుందర హార భూషలు
ధరియింపఁగలవు చిత్తంబు బడిని;
చంద్రశిలా రమ్యసౌధభూమికలందు
వెన్నెల విహరింతు వేడ్కకోలఁది;
జాళువాబంగారు జరియంచు మేల్పట్టు
పుట్టము ల్గల వందుఁ బూవుఁబోఁడి ;
యీవాజ్ఞ వెట్టిన నెఱిఁగివర్తింతురు
శుద్ధాంతకాంత లుత్సుకత దోఁపఁ ;
తే. దరుణి త్రుటిలోన నీ జీవితంబు మాఱి
సకలసామ్రాజ్యధూర్వహక్ష్మాతలేంద్రు
పట్టమహిషివి యవుదువు; వనకుటీర
తలమున వసింప నేల కాంతారభూమి ; 24

ఉ. నాపుడు, కన్యకామణి మనంబున నించుక చింతచేసి నే
నీ వనసీమఁ బాసి యిపు డెమ్మెయి రాఁగల, జన్మమాదిగా
నీవిధిఁ బర్ణశాల వసియించుచు గోత్రలమేపికొంచు నిం
దే విహరించుచుందు గిరులెంతయునాకుఁ బ్రియంబుగూర్పఁగ౯

తే. జనకపదపాంసుపటలిఁ బావనములైన
కాననోర్వుల విడనోప గడియనైన;
హార్మ్యమందు శోకమ్మున నడలుకంటె
శాంతిఁబాయక కాననస్థలమె మేలు; 26

తే. వల్లికాగర్భిణులు సుమప్రసవ ంగు వ
సంతఋతువు సమీపించుసమయ మయ్యె;
మాధవీమంటపంబుల మల్లికాని
కుంజములఁ బుత్తు దినములు గోర్కెకొలఁది; 27

క. అన విని చిత్తంబున మే
కు నెరిమినయటులఁ గలంగి కోమలిఁ గని యి
ట్లనియెను గాంతుఁడు కరుణా
జనకసుధారసమయోక్తి చాతురి మెఱయఁగ౯; 28

చ. తెలియకయంటివేమొ పొలఁతీ, జగతి స్జనియించు టెల్ల ని
శ్చలబహుభోగభాగ్యములు సమ్మతినై భుజియింపనేగదా;
లలితసుమంబు కాననతలంబునఁ బుట్టి జనోపభోగ్యమై
వెలయక వాడునట్టు లడవిం గృశియింపఁదలంపఁ బాడియే?

చ. మనదగుజీవితంబు, ఘనమార్గమునఁ దిగజాఱి దిక్కులె
ల్లను నిజకాంతి హేమరుచుల న్వెలిఁగించి క్షణంబులోపల౯

మనిఁ గెడుతోఁకచుక్కయనుమాటయసత్యముగాదు, కావునం
దనువునఁ బ్రాణముండఁగనె తన్విరో, సౌఖ్యములంద మేలగున్;

క. అనవుడు, యోజనమొయి న
వ్వనితయు మృదుమధురసరణి వాకొనె నిటు, లీ
వనుల వసించియు మిత్రుఁడ,
గనకుందుమె యట్టి సౌఖ్యగతుల ముదాన్; 31

చ. అకలుష నిర్ఝరీజలరసాయనముల్, కిసలోజ్జ్వలల్లతా
ప్రకరములుం దృణోర్వ్వలును బాపి కురంగకుమారి హేమర
త్నకలితపంజరాంతరమున న్నివసింపఁగఁ జేయురీతిఁ గోం
కక యవరోధసౌధమునఁ గట్టగ నెంచితె నన్ను నిచ్చలున్;

ఉ. అప్పుడ వచ్చి తావులను నల్లనఁ జల్లుసరోజషండముం
గుప్పునఁ జేరి షట్పదము గ్రోలుమరందము; కృత్రిమంబుగా
నొప్పెడుపూవమాల్యమయియుండియు నేమి గ్రహింపనందులం
జొప్పడునే మధువ్రతము చూఱలుగొట్టెడు కమ్మఁదేనియల్;

ఉ. పుట్టిననాఁటఁగోలెఁ దరుపూగమునీడలు విశ్రమింపఁగం
గొట్టములై చెలంగ వని గొఱ్ఱెలమేపుటెవృత్తిగా, రసం
బుట్టగ వేణుగానముల నోపినయట్టులఁ బాడికొంచు నా
యట్టికుమారి నేన యని యాడుచు నుందుఁ బ్రభాతవేళలన్;

తే. శ్యామలోర్వీధరంబుల సాంధ్యవేళ
జలధరాచ్ఛాదములపైకి సలమికొనెడు
కలిత కిమ్మీరవర్ణంపుఁగాంతులకును
సకలసామ్రాజ్య సౌఖ్యంబు సాటియగునె; 35

తే. సరసి మృదుపంకలగ్న మై తరఁగలందుఁ
తూలిఁ జెరలాడు కమలినీనాళ మేల
పెఱికి నాఁటెదు మోహానఁ బెరటియందుఁ
జావ కయ్యది బ్రతుకునే సదమలాత్మ ; 36

క. నను నొంప నీయభీష్టం
బని తలఁచెద వేని నేఁడె యానరవాసం
బునకు ననుం గొనిపొమ్మా
యన నచ్చెలి, కాంతుఁ డనియె నాశ్చర్యమునన్ ; 37

ఉ. ప్రాణసమాన, నీదయిసభావము నే నెఱుఁగంగఁ జాలమిం
బోణిమిదక్కి పక్కి తిని, భూరిసుఖంబులు రాజ్యమేని త్వత్
ప్రాణసురక్షణార్థమయి వాయుదు; నీ కొకకీడు సల్ప హృ
త్కోణమునం దలంచెద నె? క్రూరుఁడ నే యిటుకష్ట వెట్టఁగన్;

మ. అదియే మోనినుగాంచనాదుహృదయం బత్యంతరాగాంకురా
స్పద మై, పూర్వముచెల్మియున్నటులఁ జెప్పన్రానియిచ్ఛాలతల్
మదిలో నల్లడ నల్లువాఱె; నిఁక నిర్హానుష్యమహాకాన నో
సుదతీ, యొంటిగ నిన్నువీడి చని యేచ్చో నైన జీవింతునే; 39

చ. అన విని కోమలాంగి హృదయాంతర రాగరస ప్రవాహ వీ
చి నిబిడ శీకర ప్రతతి చిప్పిలెనో కనుదమ్ములందునాఁ
దొనికెడు సమ్మదాశ్రువులు దూలఁగఁ జా నరచేత నద్ది యి
ట్లనియెను గద్గదాస్ఫుటము లై పదముల్ పవనానయాపఘన్;

మ. ఖగముల్ నీడములందు జంటలుగ నెక్కాలంబు వాసించునిం
పుగ, నట్లే మనముంద మీసుమలతాపుంజాలయంబు లవనిన్

సొగసు మీఱఁగ విశ్రమస్థలములై, ఝుమ్మంచు నిత్యమ్ముఁగూ
ల గతాంశ్మంబుల జాతి నిర్ఝరము లాలాపింప రాగంబులన్; 41

మ. హరినీలంబుల హీరము ల్పొదివిన ట్లాకాశదేశంబు భా
స్వరనక్షత్రముల న్వెలుంగఁగ శరచ్చంద్రుండు దూఁగాడుకం
ధరపర్యంకము డిగ్గు చుండ, మది వెన్నప్రానిమోదంబునన్
సరసీసైకతసీమలందు మును సంచారంబుగావించితిన్. 42

క. పవమానచలిత పత్రా
రవములు సెలయేళ్ల గానరావముదక్కం
బ్రవిమల రజనీశాంతత
కు విభంగములేదు సరసికూలములందున్ ; 43

సీ. ఆనందపరవశ నైన నాగానంబు
పవనకంపిత పర్ణరవము నందు,
నున్నట్టు లుండి చెన్నొలయంగ సెలవులఁ
దులకించు నవ్వువెన్నెలలయందు,
నిశ్చలజ్యోతి నైన నిర్మలంబైన చి
త్తము నిశాగర్భశాంతత్వమందు,
మైమఱచినటించు మంజులక్రీడలు
సరసీతరంగలాస్యములయందు

తే. నైక్యమైపోయి మద్వ్యక్తి యంతరించి
యఖిలవస్తుచయాంతస్థ మైన యాత్మ
యటుల, సర్వంబు నేన నై యకలుషంపు
నిర్భరానందమున నుంటి నిశలయందు; 44

శా. నీ విచ్చో నివసింప నిష్టపడిన న్నిత్యమ్ముఁ దత్పాంత సే
వావిద్యోతితమానసాంబుజులమై ప్రాభాత నీరేజషం
డావిర్భూత సుగంధగంధిలతుషారాద్రానిలాంకూరముల్
పీవంగ న్విహరించుచుండెదము సంప్రీతిం బిసాళించుచున్; 45

చ. జనకునియట్టు లంత్యమున సర్వముపీడి ధరాతలంబునన్
మనవగు పేరు లెవ్వరు మనంబున నెంచనరీతిఁ గాలపీ
థని జరితాంఘ్రిచిహ్నములు తేరనియట్టుల మృత్యుసూత్రలం
బనమునఁ బ్రాఁకిపోయెదము స్వర్గము సేరఁగ నోయిమిత్రమా;

క. అనవుడు, పలుకక కాంతుఁడు
వనితకుఁ బ్రత్యుత్తరంబు వచియించుటకున్
మనమునఁ దోఁపక మిాసము
మొన దువ్వుచుఁ గ్రిందిచూపు మొనయఁగ నుండెన్; 47

క. తరుణియు జనకుని నామ
స్మరణమ్మున నూత్నచింత మదినెరియఁగఁ, దోం
తరలుగఁ గన్నుల బాష్పము
లురలఁగఁ బయ్యెదను జెప్ప లొత్తుచునుండెన్; 48

వ న కు మా రి

స ప్త మ మ ం జ రి

క. ఇరువురు కొన్నినిమేషము
లరిగినఁ గుటివేదినుండి యనలికిఁ జని ప
య్యరలకుఁ బువ్వులురాలెడు
తరుపుంజమునీడ సూర్యతాపము వాపఁ; 1

తే. తరుణ మరకతచూర్ణంబు పఱచినటుల
లేఁతపచ్చిక విలసిల్లి ప్రీతిఁగొలుపు
చల్లపట్టునఁ గూర్చుండి, సంతసమున
రమణుఁ డిటువల్కెఁ బ్రణయసౌరభ్య మొలుక; 2

మ. అళిపక్షాహతి మొక్కవోవని మనోజ్ఞాంభోజ లావణ్యముం
దాలఁకం జేసెడు నీదు ముద్దుమొగముం దోరంబువీక్షింప నో
లలితాంగీ, ప్రణయార్ద్ర మూచు రసవాల్లభ్యంబునం బొంగుని
చ్చలునాచిత్తము; పూర్వజన్మఫలముల్ సంబంధబాంధవ్యముల్.

తే. నిశఁ దమంబు లడంచ వెన్నెలలకందు
గున్నపొదరిల్లు వలపింపఁ గొమరు కుసుమ
మటులఁ బురుషునిజీవితం బలరఁ జేయ
స్త్రీల నిర్మించెను విరించి సృష్టియందు; 4

మ. మనుజుండేమయి యెట్లుపోవునొగదా మూర్ఖధుర్యాత్ము డై
చను కాంతామణులుండకుండిన నిలన్, సద్భావము ల్లేని దు
ర్జనుఁడై ఘాతుకసత్త్వముట్టుల నహోరాత్రంబులుం గ్రూరవ
ర్తనమే వృత్తిగఁ గర్కశాత్ముఁడయి నిందంబొందు నేమో చెలీ;

క. ప్రేమకుఁ గేంద్రస్థానము
లై మెలఁతలు కటికవానియాత్మను నైనం
గోమల కరుణాంకుర
స్తోమము పుట్టింపఁగలరు శుభదృష్టులచేన్; 6

క. సలిల ప్రవాహ వీచీ
చలితంబు తృణద్వయంబుచాడ్పున మనమో
చెలియా, దైవప్రేరణఁ
గలసితి మీవనులఁ; గౌతుకంబగు నిదియున్; 7

ఉ. కాని మఱొక్కమాట, నినుఁ గాంచినదాదిగ వీడిపోవఁగన్
మానసమొప్పదేమొ; వని మా పరివారము నన్నుఁ గానకే,
నే నెటకేఁగితో యని యనిశ్చితబుద్ధిఁ జరించుచుండునో
మానిని, చూచివత్తు, ననుమానము చిత్తముఁ దీవరించెడిన్;

క. అనవుడు కన్యక విస్మయ
మున నిట్టులఁ బల్కె, నేమి మును నొక్కఁడవే
వని కరుదెంచితివని నే
ననుకొందును శ్రేయసుఁడ, యథార్థముఁ జెపుమా; 9

ఉ. నావిని కాంతుఁ డిట్లనియె నాతిరొ, నే మృగయావినోదచిం
తావివశుండనై వనుల దవ్వుల బోయల నిల్పి యొంటిగన్

ద్రోవనుబట్టిపోవ నెటనో సరిమార్గముఁ దప్పి చీఁకటిన్
రా వని నిన్నుఁ గంటినిధరాధరపార్శ్వముఁ జేరుచుండఁగన్;

క. ఇఁకఁ గొంత సేపు కానన
నికటతలంబులను వెదకి నే మృగయుల నూ
రికిఁ బంపించి యమాత్యున
కొకవార్తను బుచ్చి వత్తు నుత్పలనేత్రా; 11

చ. అన విని సమ్మతింపఁ దరళాక్షియుఁ, గాంతుఁడు లోనిప్రేమగు
ప్పున నెగఁదట్టెనో యనఁగఁ బొల్పగునెచ్చెలి **యోష్ఠ**పల్లవం
బునకు నిజోష్ఠముం గదిపి, మున్నడి బాహులఁజాపి కౌఁగిటం
గొనె ఘనసాత్త్వికోచ్ఛ్వసితఁ గోమలి నుల్లము పల్లవింపఁగన్;

తే. ఎంతసే పిట్లు లుండిరో యెఱుకపడక
యిరువు రన్యోన్య నిశ్వాసపరిమళంబు
లాను చానందపారవశ్యమున నుండఁ
దనకు దానుగ బాహుబంధంబు సడలె; 13

ఉ. మారుతచాలితం బయిన మంజులవల్లికయో యనంగ శృం
గారశరీర కొంతవడి కంపిలి యర్ధనిమీలితాక్షులం
గూరినమాంద్యముందొలఁగికుంతలముల్ సరియొత్తికొంచునా
వీరునితోడ నిట్లనియె "వే యరుదెంతువె సంజకీవలన్." 14

క. వీరుం డటువలెకా కని
సారసలోచనను వీడి చనుదెంచుచుఁ బ
ల్లారును వెనుకకు ముందుకుఁ
దారుచుఁ గనుచూపు దాఁటెఁ దద్వనసీమన్; 15

చ. యువతియుఁ జెట్టునీడఁ గుసుమోజ్జ్వలహారసెలగొమ్మఁ బాణిప
ల్లవమునఁ బట్టి నెన్నుదుట లాస్యములాడు శిరోజమాలికం
జెవులకునెట్టి, ఘ్రాణసముఁ జిల్కుసమీరము వెంటనంటు భృం
గవిసరమట్టులం బ్రియుని గాంచఁగ నేఁగు నిరీక్షణావళిన్, 16

చ. వెనుక మరల్పులేక పలవించుచు నెట్టకునేని లోనికిం
జనఁ దమకించెఁ గాని తనస్వాంతము కాంతునియందు లీనమై
తనరుట నెట్లుచూచినను దన్వికి నాతనిసుస్వరూపమే
కనఁబడుగా; వియోగమునఁ గాంక్షయుఁ బ్రేమయుమల్లడింపవే;

చ. తటుకున నిల్లుసొచ్చి క్షుభితంబగుచిత్తమునన్ మరాళసం
త్రుటితమృణాళమట్లు పసిదూలినయంగముతోడ వేదిపైఁ
గుటిలశిరోజ పంక్తుకొని కొంకులుక్రేళ్లులుకన్ భవిష్యద
స్ఫుటనిజదిష్ట మాత్మఁ దలపోయుచు నుండెఁ దదేకచిత్తయై;

చ. తరుణుఁడు నన్ను రమ్మని ముదమ్మునఁబిల్చుచునున్నవాఁడు,భూ
ధరములఁ గానలన్ గొత్తెలతండము మేపుటమాని సౌధమం
దిరముల నేవా రత్నరమణీయవిభూషలు జిల్గుపట్టు టం
బరములుఁదాల్చియుంటయనుభాన్యసుఖంబటయాస్థలంబునన్;

తే. శబలితంబైన పురుహూతచాప మంత
రాళమునఁ గాంతి విలసిల్లువేళ, క్షేత్ర
పచ్చికబయళ్ల మిన్నులుపడ్డయెడకుఁ
బరువిడఁగనీయరఁట యంతిపురిజనంబు; 20

క. అని తలపోయుచు నిట్లా
వనితామణి పవనచలిత పర్ణరవంబుల్

వినఁబడ, వచ్చెను నా ప్రియుఁ
డని చూచుచునుండుఁ దమిని ద్వారమువంకన్; 21

చ. నవకపు సాంధ్యరాగకిరణంబులు చూరులనల్లువాటి లోఁ
దవిలి కుటీరకుడ్యములఁ దామ్రసుమావళి జాలెగట్టి నిం
తవఱ కదేల రాఁడొ, వనిఁ దప్పెనొ మార్గము కాంతుఁడంచునా
యువతి విదీర్ణభావ యయి యుండఁ దమిస్రమునిండె నల్గడన్;

తే. పూవుఁ బొదరింట నిండారఁబూచి క్రొత్త
పరిమళంబులు వెదచల్లు ప్రసవ మొండు
గాలితాఁకున ముండ్లలోఁ దూలినటుల
నతివహృదయంబు శోకసంపతిత మయ్యె; 23

చ. జనకుఁడు లేఁడు, కాంతుఁడును సంజకు రాఁడు, తమోవితానముల్
దనరెను దిక్కులందు, మదిఁ దాపము వోదు, కుటీరమందు నెం
దునెగడు శాంతికిం బొలఁతి దుఃఖరవంబె విభంగహేతు; వ
వ్వని నిశ నొంటిగా నెటుల వాసము సేయునుగాంతచింతతోన్;

తే. కిసలయాచ్ఛాదనాంతస్థ కుసుమకళిక
యనిలసంహతి దినకాంతిఁ గనినరీతి
హృత్ప్రపంచవై శాల్య మయ్యెంతి కనులఁ
గట్టె మోహముతీయ పూర్వ స్వప్నంబుఁ దెఱను; 25

చ. ఇదివఱకెల్ల వేళల మృగేక్షణ మోహనునంటియుంటఁ దా
నెదఁ దలపోయదయ్యెఁ బితయేఁగినలోపము; నిప్పుడన్ననో
పొదలెడిభీతిమైఁ దనదు పూర్వచరిత్రము సంస్మరించి యా
పదలను జిక్కికొంటినని పల్కుచు నుమ్మలికంబునొందెడిన్; 26

మ. చెలియమనంబు పూర్వమటు చెన్నలరారుటలేక ఘర్షణా
కుల బహువిభ్రమాశయతఁ గుందుచునుండెనిరంతచింతలన్;
లలితసుమాంగి, లోకకుహనాగతుల న్మతిలేనిముగ్ధ, య
క్కలికి హాహా న్మనోవ్యథల గారియకున్ సహియింపఁజాలునే;

తే. హేతువిజ్ఞానపతిత మహా నాతిమనము
ప్రతినిమేషముఁ జిత్రించుఁ బ్రచురవివిధ
భీకరాకారముల భావవిగ్రహములఁ
బర్ణమర్మర నిస్వాన వర్ణయుక్తి; 28

మ. అరరే! జీవితచిత్రవైఖరి, త్రుటిన్ హర్షంబు శోకంబుగం
బరగున్ శోకము హర్షమట్లు; సుమనోవల్లీ మనోజ్ఞాంగి సుం
దర పద్మాయతనేత్ర, నీలకచ, విన్నాణంపుబింబోష్ఠి, య
ద్దిర! యున్మాదినినా వికీర్ణకచ యై దీనాస్య యై చూపఱున్ ; 29

తే. నిదుర పట్టియుఁ బట్టక సుదతి కపుడు
చిత్రచిత్రాకృతులు స్వప్నసీమఁ దోఁప
నుల్కిపడి లేచి యొంటిగ తా నుంట యెఱిఁగి
గాలిగర్భాన నేడ్పులు గరఁగఁ బొగిలె; 30

చ. కడ కెటులో ప్రభాతరమ కాంతనెగుల్గనలేక శాంతముం
గుడుపఁగ వచ్చుచున్నదని కూరిమిఁ దెల్పు సఖీజనంబునా
వడి నరుణాంశుమాలికలు పర్ణగృహంబు నలంకరింప న
ప్పడతుక మేలుకాంచి కుటిపార్శ్వవనాంతరము లొచ్చరంబడెన్;

తే. మారుతోద్ధూతమై నభోమార్గమందు
సుడియు శుష్కచ్ఛదంబునా సుందరాంగి

యోఁగుచుండె గమ్యస్థలస్మృతియ లేక
దైవ మీడ్చెడు కాననస్థలుల కెల్ల; 32

శా. ఆలుల్ ఱప్పలు కంటకంబులుతృణాగ్రంబుల్ పదాబ్జంబులన్
డీలంజేయ, నహస్కరుండు నడిమింటిం జేరి తీంద్ర్రింపఁగం
గాలుంబెట్టఁగలేక, కాంతుకయి యిక్కల్ ద్రోయుకోకింబలెన్
రోలంబాలక చెట్టునీడఁ బడి యాక్రోశించుఁ బేరెల్గునన్; 33

ఉ. కాంతుఁడ యెట్లుపోయితివి కానల నవ్విడనాడి, సంజ కీ
ప్రాంతము చేరవత్తునని పల్కియుఁ బ్రేమరసార్ద్రచిత్త ని
శ్శాంతయుఁ గష్టపెట్ట మది యెట్లుసహించె; శిరీషపేశల
స్వాంతులు నిట్టివంత గుఱుపం దలపెట్టుట వాడియేమెటన్ ;

చ. విరహ మనార్తిదాయకము వీడక నిందలపోయుట న్మనో
హరుఁడు, కఠోరకంటకసమాకులమైన గులాబిపూఁబొదం
జొరఁబడి మంచుతుంపరలు జొబ్బిలు పుష్పముఁగాంచురీతి;ప్రే
మరసనిషేవణాత్మకుల మానసము ల్మధురంబులెయ్యెడన్; 35

క. జనకుని నిర్యాణంబును
నినుఁగాంచుటయుం దలంప నిదుర నెవేవో
గనఁబడుచు మాయమయ్యెను
మనోహర విచిత్రశాళిమాడ్కిం దనరున్ ; 36

చ. తెలియఁగనైతి మద్హృదయ దేశమునం దిటువంటి వింత శ
క్తులుజనియించునంచుఁ గొలఁదుల్గనఁజాలకయుంటినే మొపూఁ
గలికయు భావివిస్ఫుటవికస్వరతం గని సౌరభంబు ని
చ్చలుఁ జిలికింతునంచెఱుఁగఁజాలునెచైత్రము డాయునంతకున్;

చ. అని యిటు చింతచేసి; చెలి యంతటఁ గాంతుఁడు పర్ణశాలకుం
జని తను వేచుచుండునని చయ్యనలేచి కుటీరసీమకుం
జను; నట నెవ్వరు న్నైదలుశబ్దము గానక నిష్ఫలాశ నై
గొనుఁగుచుఁ బోవుచుండు నెటకో పటుశోకవిపాటితాత్మ నై;

సీ. ఒకనాఁడు గిరికూటనికట గహ్వరముల
లోనుభాగంబులఁ జక్కఁ జూచు;
నొకనాఁడు శిఖినాయక కాననముఁ జేరి
త్రొక్కనిదారులు త్రొక్కి వెదకు;
నొకనాఁడు నిర్ఝరీ సికతాతలంబుల
కేఁగి పాదాంక పరీక్ష సేయు;
నొకనాఁడు విభ్రమాచకితమనస్క యై
తిరిగినయెడ లెల్ల మరలఁ దిరుగుఁ;

తే. దల్లిఁ బాసిన లేఁజింకపిల్లయటులఁ
దాను మెట్టని కాననస్థలములేదు
నాఁగ వెదకియుఁ బ్రియుని గనంగలేక
ఖిన్నమానస యై యేడ్చు మిన్నుఁ గనుచు; 39

క. దినదిన మిట్టులఁ గాంతా
రనగముల న్వెదకి వెదకి రాత్రియుఁ బవలుఁ
మనముఁ గలంచెడు చింతా
ఘనశల్యమునం దొలంగెఁ గలికి బెడంగుఁ; 40

తే. నీరు 'నన్నంబు విడనాడి నిదుర మాని
విరహశోషితచిత్త యై సరసిజాక్షి

చేతనాచేతనజ్ఞానసిద్ధిఁ దొఱఁగి
పలుకసాఁగె మనోవ్యథ పక్షులకును; 41

చ. కలరవ కోమలం బగు వికస్వర సుస్వరమెత్తి నీహృదిం
గల సరసానురాగ మెసకమ్ముగఁ బాడెద, విట్టివిద్య నెం
దులమునునభ్యసించితివి, దుఃఖనిమగ్ననుఁ జేయు ప్రేయసుం
డలవడఁడేమొ నీకును బికాంగన, పల్కుమ ముద్దుగుల్కఁగన్;

శా. నీసంతోషమునన్ శతాంశమయిన న్నిత్యమ్ముశిక్షించు మో
వాసంతంబ, మనోవిషాదపథము ల్వర్జించి నక్షత్రవీ
ణాసంబద్ధ మదీయగానరవసంతానంబు నీగీతలన్
వాసి న్మేళముచేసి యీవనముల న్వ్యాపింతు సఖ్యమ్ముగన్; 43

చ. అనిలహతిం జలించి యనయంబును డోలికయట్టు లూఁగుకొ
మ్మను బసికందునుంచి మృదుమంజులగానము సేయు శారికా,
నను విధి నీదుగర్భమున నాఁడె జనింపఁగఁ జేసియున్న మో
హన వనవీథులం దెగురులాడుచు నుండునుగాదె నీవలెన్;

ఉ. నిర్మలనిర్ఝరంబ, రమణీయకలాస్ఫుట గాన నిస్వనం
బర్మిలిఁ జేయుచున్ గిరితటాగ్రములం బ్రవహించుచుందు, వా
మర్మముసెప్పి నీయుదరమధ్యమున న్నను జేర్చికొమ్ము త్వ
చ్ఛర్మద గర్భశీతలత సంతత శాంతికరంబ యాత్మకున్; 45

చ. అనుచు విషాదచిత్తయయి యా కుసుమాంగి నిషాదబాణసం
జనితనితాంతబాధఁ బెలుచం బతితంబగు హంసమట్లుఁ దాఁ
జని నెఱిపూవుటోవరి విశాల తృణాంకురశయ్యపై శయిం
చెను నిజజీవితాభ్రమునఁ జెన్నఱెనో కడసారి తారనాన్; 46

చ. కొంజలు బహిఃప్రపంచమునకుం దనకుం జెరచీరగాఁగ బం
ధురసుమము ల్సమీరహతిఁ దూర్ణమురాల, వికాసపుంజమై
పొరసెనుగాంతి, శాపమునఁ బుష్పసమాధి' నిలీనయైన య
చ్చరవువుఁబోణివోలె విలస చ్ఛటులాలక గుప్తవక్త్రయై;

వ న కు మా రి

అ ష్ట మ మ ం జ రి

క. వేటాడుచు మృగయులు ఘో
రాటవి నరపతిని గాన కడలుచు నాయా
చోటులు లోయలు భూభృ
త్కూటంబులు వెదకి జాడ గూడక యున్నన్; 1

తే. వేటతమకమ్మున న్రాజు వీడి మనల
వనులలోఁ గ్రూరమృగములవాతఁ బడెనొ,
గాకయుండిన నెందేనిఁ గానరాఁడె
యనుచుఁ బలవించి పరివార మేఁగెఁ బురికి; 2

తే. నృపకుమారుండు మృగయుల విపినమందు
వెదకివెదకియుఁ గనలేక విసుగుఁబొంది,
పర్ణశాలకు మరలుచుఁ బథము దప్పి
క్రుమ్మరుచు రాత్రిఁ బుచ్చె నా కుధరములనె ; 3

చ. చని సరిదారి గాంచి విలస త్తరుణార్కమయూఖమాలికా
జనిత సువర్ణకాంతుల పసల్ కిసలంబులఁ బ్రోదిసేయుచోఁ
గనె ఖగవర్జితం బగు వికాస విహీన కులాయమట్టులం
దనరుకుటీరసీమ నతిదారుణ శోకపరీతచిత్తుఁ డై ; 4

క. ఇంతకుము న్నె ప్రేయసి
కాంతుఁడు రాఁడనుచు నిబిడకాంతారములం
జింతమెయి వెదకఁబోవుట
నింతిని గనఁడయ్యె ధారుణీశసుతుండున్ ; 5

చ. కనక యిదేమి కాంత యిటుఁ గానఁగరాదు, ప్రదోషవేళఁదాఁ
కను నను వేచి, దుష్కపటిఁగాఁ దలపోసి, హతాశ యై కడు
న్వనరి ప్రపంచజీవనము వాయుటె శాంతికరం బటంచు నే
వనతరువాటికాలతలబంధములం ద్యజియించెనో మొయిన్ ;

చ. అటునిటుపాఱఁజూచుఁ, జెలియా, చెలియా, యను, జెట్లనీడలం
జటుల లతానికుంజములచక్కని గాంచు, విషాదబాష్పముల్
తటుకునరా నడంచు, విదితంబుగఁ జేతులు దట్టు, పేరుఁ దు
త్కటరవ మేర్పడం బిలుచుఁ గాంతఁ గనుంగొనలేక దీనుఁడై ;

తే. వెలఁదియును దాఁ బరస్పరాన్వేషణంబు
సేయుచును దుర్గమారణ్యసీమ నొకరి
కొకరు వోయినమార్గమ్ము గానరుపడక
తిరుగుచుండిరి వెతఁ గొన్నిదినము లిటుల ; 8

సీ. కుసుమాపచయమునకుఁ దరలెనో యని
నవలతాపుంజంబుఁ దవిలి చనును ;
నట లేకయున్న మిక్కుట మగు చింతతో
మరలి, నీరాడఁబోవు రమణియని
నిర్మల నిర్ఝరీ నికట సైకతముల
కేఁగి వీక్షించు, నం దెందు లేక

అట డ

యున్నఁ బేరెల్గున నోకాంత నను వంత
వెట్టంగనే లని విసిగి పలుకుఁ

తే. దరుణుఁ డేమన్నఁ దన ప్రతిధ్వనియెగాని
యువతి ప్రత్యుత్తరంబు రాకుంట యెఱిఁగి
యచట బాటల నూత్న పాదాబ్జచిహ్న
లొనరఁ దన్మార్గమును బట్టి చనుచునుండె; 9

చ. చనిచని యొక్కచో, వికచసారసషండమునందు సుప్తిమైఁ
గనుఁగవమోడ్చుహంసివలెఁ గాంతిలునో త్రుకఁబుష్పపుంజమం
దు నిదురవోవు నిర్జరవధూమణిఁబోలినదానిఁ దీవటిం
టను బడియున్నదాని నికటంబునఁ గాంచెఁ దృణంపుశయ్యపై;

ఉ. కాంచి దృగంచలంబులనె కాంచనగాత్రిని మ్రింగునట్లు కుం
జాంచలవీథిఁ జేరి హృదయప్రతిబింబసమాన యిద్ది, నా
చంచలనేత్ర యం చని విషాదము విస్మయమంత మోదముం
గొంచక చిత్తముం గలఁప గుండెదడాబడఁ గొట్టుచుండఁగన్;

ఉ. ఏమని యెంతు నాసుకృత మీగతిముత్ప్రితిపాదియయ్యెఁ,గాం
తామణిఁ గాన నో యని వెత న్నశియించెడునాకుఁ బేద కు
ద్ధామ ధనంబునా దొరకె, ధన్యుఁడ నైతి,నటంచుఁ గోమలిన్
శ్యామల పత్ర పుష్పనిచయంబులనుండి తెరల్చె మీఁదికిన్;

చ. కమలినపద్మనాళమటు కాంతి దొఱంగిన దేహవల్లి న
శ్రమముగ నెత్తుచుండఁ బయి వ్రాలెను దూలికవిగ్రహంబునా;
విమల విలోలనేత్రములు వే ముకుళించిన తమ్ములట్లు మం
దమరమఁ బాసి వ్యాపనముచేసెను సుందరతా ప్రదోషమున్;

మ. చెలి యంసంబుల నల్లప ట్టటుల నిస్సీమంపుఁగాంతిన్, మరు
చ్చలితం బై పరికీర్ణ మా నెఱికలన్ సంధించి బంధించి ఘ
ర్మలవంబుల్ నిటలంబునం దుడిచి లెమ్మా, యింకనో ప్రేయసీ,
పలుకన్ లేవె యటంచుఁ గాంతుఁడననాపంకేజపత్రాక్షియున్;

క. ఘన విద్యుచ్ఛక్తిని సం
హననంబున నూత్నసత్వ మలరునటుల మో
హాను హా స్తస్పర్శను గ
గ్గానలం గదలించి స్మృతి గనుంగొనె మెల్లన్; 15

తే. చాయఁ దొఱఁగిన ప్రత్యూషచంద్రిక యన
నర్ధహాసంబు మోమున సంకురింప
నరసె హృదయేశు వైశాఖ మంతరింప
మాధవుని గాంచు వనలక్ష్మిమాడ్కిఁ జెలియ; 16

తే. మెలఁత కన్నులు విప్పనిమేషమందె
పరమసంతోషలోక కవాటములును
గళ్లు సడలెఁ గాంతునకుఁ, దాఁ గాల నడచు
నో తలనడచునో యదియుఁ దెలియండు; 17

ఉ. తామరపాకుదొప్ప వసుధాధర నిర్గత నిర్ఝరీజలం
బామెకుఁ దెచ్చియిచ్చి చివురాకుల వీవన వీచు చంగనా
కోమల పాదపల్లవము గోమటి గాయము వాటియుంటఁ జిం
తామతి యై వనారిలుచుఁ దన్వికి నిట్లనెఁ బ్రేమ మొల్కఁగన్;

మ. పదము ల్గందఁగ దేహవల్లి కృశియింపన్ ముద్దునెమ్మోముసం
పద రేక్కెత్తఁగ, దుర్గమాటవులలోఁ బల్మాఱుఁ గా ల్పెట్టి డ

స్సి దిశల్ సూచుచు నేడ్చుచుం, దుదకు నన్ సీకొట్టుచుం గుంజమం
దుదుటన్ శోకముతోడ మూర్ఛపడితే యోప్రేయసీ, దీనవై;

తే. సూర్యుఁ డపరాద్రి భవనమ్ముఁ జొరకమున్నె
మృగయులనుగాంచి గృహమున కేఁగుదెంతు
నని వచించితిఁ గాని యీవనములందు
మార్గవిచ్యుతి రాత్రిఁ గ్రుమ్మరితిఁ దరుణి; 20

తే. కల శకుంత రవమ్ములు గడలుకొనెడు
ప్రత్యుషమ్మున వచ్చియుఁ బర్ణశాల
నిన్నుఁ గాంచక చింతించి యన్ని దెసలు
ననుదినంబును వెదకుచు నడలి బడలి; 21

ఉ. పారములేని పుణ్యపరిపాకవశమ్మున నిన్నుఁగంటి నీ
తీరునన్నైన నేఁడు పొలఁతీ, నినుఁ గాంచఁగఁ బూర్వరూపశృం
గారపు టస్థిపంజరముగాఁ గనుపట్టెద; వెంతలోపలన్
మాఱెను మంజులప్రకృతి మంచుచలిన్ జలజాతమట్టులన్; 22

చ. అనవుడు కాంత యిట్లనియె నబ్బురమే ప్రణయానుబంధవ
ర్ధనహృదయు ల్వియోగమునఁ గ్రాఁగుట; జక్కవపెంటి వెన్నెలం
దన ప్రియకాంతుఁ గానక వ్యథాకరుణంబుగఁ గూయుచున్ సరో
వనజలతాకుడుంగముల వందురుచుం జరియించుచుండదే? 23

చ. నను నిట వీడిపోయి తని నమ్మి వనంబులు సొచ్చి చూచి నెం
దును నిను గానకే విసిగి తోరపు డప్పిని బావుటెంట నె
ట్టనఁ బడిపోవ, నంతనె నిటాలమునం జమ రంకురించి చ
ల్లని మలగాలి సోఁక నొడలన్ గగుఱెత్తి వడంకితిం గడున్; 24

ఉ. కన్నులఁగట్టునా యిఁకను గాంతుఁ డటంచు నిరంతరంబు ని
న్నెన్నుచు మూలదైనమున కేడ్చుచు, లేవను శక్తిలేక యా
పన్నత నూర్చుచుఁ బడలి బాటలుసూచుచునుండమూర్ఛమైఁ
గన్నులు పచ్చనయ్యె; నెటుకాలముపోయెనొ గాన నవ్వెలఁ;

తే. మారుతానీతశబ్దంబు మాడ్కి నల్ల
శ్రవణపథమున నెద్దియో చలన మయ్యెఁ;
జంద్రికాశీతలం బైన స్పర్శ దేహ
మందు నూతనోజ్జీవన మలరఁ జేసె; 26

తే. కన్నుఁదెప్పల నెత్తంగఁ గట్టయెదుటఁ
బ్రేమ సాకారమూర్తిగఁ గంటిఁ బ్రియుని నిన్ను,
విరహశోషితచిత్తంబు పీయూషాంబు
సంపు సేచనమున నసార్ద్రంబు గాఁగ; 27

చ. అన విని కాంతుఁ డిట్లనియె నారట మొందితి నానిమిత్తమి
వ్వనులఁ జరించి డస్సి; శోకపాటు నెఱుంగని ముద్దరాలి నా
వనజభవుండు కష్టములపాలొనరించెఁ; గురంగి కంట నీ
రు నిడిన వేటకానికి మరుల్గనియించునె, చింత పుట్టునే? 28

తే. పర్ణశాలకుఁ బోదము పద బిరానఁ,
జెప్పెద రహస్య మొక్కండు చెలియ నీకు;
నడువఁ జాలవు మెలమెల్ల నడుగు లిడుము
మద్భుజాలంబయష్టి నెమ్మదిగ నూని; 29

చ. చెలువయు నట్లెకా కని విశీర్ణపువాతెఱ నాల్క నద్దుచుఁ
బలితపుమాంద్యముందొఱగిపయ్యెదకొంగునుజక్కనొత్తిముం

గలఁ జరియించు కాంతు భుజకాండమె యూఁతగఁ, జెట్లనీడలన్
సలిలపుఁబట్టుల న్నిలిచి చల్లనిపయ్యర కూరడిల్లుచున్ ; 30

చ. ఎఱలకుఁబోయి నీడముల కేఁగెడుపక్షులతోఁ బ్రదోషపుం
దరుణమునందు మందగమనంబునఁ బర్ణగృహంబుఁ జేరి య
త్తరుణియుఁ బ్రేయసుండు మునుదామటనొంపెనకష్టపుంబరం
పరఁ దలపోయుచుండఁ దెలవాఱెను దిక్కుల లక్షితంబుగన్;

క. తరుణార్కమయూఖంబుల
నిరువురుఁ జలి గ్రాఁగుచుండి, యిట్లనియెను సం
బరముగఁ గన్నియ ప్రియుఁడా,
పరమరహస్యం బదేదొ పలుకుము నాతోన్; 32

ఉ. నాపుడు కాంతుఁ డిట్లను, మనంబుఁ దిరంబొనరింపు, మంధకా
రావిల మైనరాత్రి నమృతాంశుని వెన్నెల నవ్వురీతి నీ
జీవితమున్ మనోజ్ఞముగఁ జేయు సుదంత మొకండు దెల్పెదన్
భావిశుభానుభూతులకుఁ బాత్రమవై దయివాఱునట్లుగన్ ;

మ. ధరణీఖండమునేలురాజునకు మోదంబార జన్మించి బం
గరు టుయ్యాలల నూఁగియున్ విధితిరస్కారంబునంగొండలన్
గొఱెల న్మేపుచు లోకవృత్తముల బాగు ల్గాంచకే ముగ్ధవై
తరుణీ, యుంటివిగాని నీ కుచితమే దాస్యంబు దారిద్ర్యమున్;

క. పరభూమీశునకు న్నిజ
ధరణీభాగంబు నోడి దారుణ శోక
స్ఫురితాత్ముం డయి నీకై
పురమును విడి వననివాసమును గొనెఁ బితయున్ ; 35

చ. అన విని తత్క్షణంబు మదియందు హఠా జ్జనితంబు లైన భా
వనలు పరస్పరాహతుల భ్రాంతము లౌచుఁ గలంగ లోక మ
వ్వనిత కగోచరాశయనిభంబు దురూహ్యము లై గనంబడం
దన హృదయేశుఁగాంచి చిఱునవ్వు మొగంబు నలంకరింపఁగన్;

మ. నను నచ్చోఁ గొనిపోవ నెంచి కడు విన్నాణంపుఁబన్నాగముం
గనుఁగొంటే, గిరులేడ రాజ్యములు బంగారంపు టుయ్యాలలే
డ? నిరాలంబము నీదు వాక్యమనుచుండం గన్యయ క్కాంతుఁ డి
ట్లనియెం బేరెదఁ జేయివెట్టికొని సత్యాలాపధుర్యంబుగన్;

తే. నన్నుఁ గపటాత్ముగా మది నెన్నికొంటె!
ప్రత్యయం బిప్పుడే నీకు బయలుపఱతు;
నాన్న దాచిన క్షాత్ర చిహ్నములు గొన్ని
వసుధగర్భంబునం దున్న వట్టి ముగుద; 38

చ. అని కుటి కుడ్యపార్శ్వనిచితావని నచ్చెలి చూచుచుండఁ ద్ర
వ్విన శర చాప వర్మములు వెల్వడ నబ్బురమంది బాపురే!
జనకుఁడు గూఢచిత్తుఁడయి సంతతము న్వెత నోపుఁగాని యి
ట్లని వచియింపఁ డెద్దియును హా! తెలిసెం బిత దుఃఖహేతువుల్;

తే. అనుచుఁ గవచమ్ము శీర్షణ్య మస్త్రములను
బ్రీతిఁ గైకొని బాష్పము ల్వొడిచి తడిపెఁ
దండ్రిఁ గాంచినయట్టు లా తన్వి హృదయ
మందు స్నేహానుబంధంబు గ్రందుకొనఁగ; 40

తే. అతివ వచ్చెదవే యిప్పుడైన నీవు
జనకపాలిత మైన దేశమును గాంచ;

హర్మ్యము ల్మీవిచంద్రోపలాంచితములు
పొనరు నేఁటికి శిల్పనైపుణ్య మెసఁగ ; 4

చ. అనవుడు నూతనేచ్ఛమదియందుఁ జెలంగిన, స్వీయసౌధముల్
గనఁ గుతుకమ్మునం జెలియ కాంతునితో నిటువల్కెఁ జిత్తమో
హన, గొనిపోయెదే యటకు, నమ్మ వసించిననా ప్రదేశముల్
గనుఁగొన దుర్గమం బయినకాంతుఁ జనించె,నపూర్వమద్దియుఁ

చ. అనవిని ప్రేయసుండు నవునా, చనుదెంతువె, నిశ్చయంబె,మీ
జనకుఁడు మున్ను నేలిన విశాలధరావలయంబు నేన పా
లన మొనరింతు, నీవును విలాసయుతంబుగ రాజ్యభోగవ
ర్ధన గృహిణీపదంబుఁ బ్రముదా, ముదవారనలంకరింపుమీ

క. కాంతా మూకీభావమె
కాంతుఁడు సమ్మతిగ నెంచెఁ, గాంతార గిరి
ప్రాంతంబులు విడి యిరువురు
చింతాశల్యంబుఁ బాసి చేరిరి పురికిఁ; 4

మ. పురికిం బోయిన కొన్నిరోజులకు నాభూఁబోణి మెప్పించి బ
ధురసౌఖ్యోన్నతిఁ బెండ్లియాడె నతిసంతోషమ్మున న్వీరుఁడుఁ
ధరణీరాజ్యము భోగభాగ్యముల విద్యాకీర్తుల న్మిఱ ని
ర్భర సౌఖ్యమ్ముగ నేలుచుండెఁ బ్రజసంభావింపభక్తిస్పృహన్